

Нарисувай ми града

интервюта
литература
фотография
изобразително изкуство

Нарисувай ми града
Сборник

Изданието е част от проекта „Нарисувай ми града“, подкрепен от Фонд „Култура“ на Община Варна.

ISBN 978-619-7286-34-2

Издание на Фондация „Град и посоки“®
Варна, 2026

Градското списание (www.urban-mag.com)
Участват: © Елена Владова, Даниела Паскова, Боянка Койчева, Станка Бонева, Светла Велева, Венцислав Бойчев, Николай Събев (Ink on paper / Fine art prints), Яков Шустов (фотографии), Елена Владова (интервюта, снимки на художниците).

Предпечат: Огнян Антов (www.anapest.org)

Всички права запазени.

Аудио откъси от интервютата в YouTube канала на Градското списание:
www.youtube.com/@urban-magbulgaria

За сборника „Нарисувай ми града“

В началото на идеята, наречена „Нарисувай ми града“, стои намерението да бъдат направени интервюта с художници, свързани с Варна - родени в този град и живеещи в него. Изданието включва 8 интервюта, с които се поставя началото на тази инициатива, защото както ще кажем на морски език, да „хвърлиш котва“ съвсем не означава да си закотвен завинаги на едно място. Едно място може много силно да присъства в теб, дори и надалече. Интервютата включват някои основни въпроси към всеки, свързани с Варна като роден град – кои са любимите и познати места от детството; как са се променили те днес; как родният град присъства в творчеството; какво е морето; може ли да се говори за специфичен художествен облик на автори, родени в града. Към интервютата се прибавят и произведения (разкази, хайку, фотографии и графики), създадени след отправена отворена покана. Така разходката из Варна е по-разнообразна.

Съдържание

Юлиана Хичева – морето, което вдъхновява от разстояние 5
Христо Христов: Морето винаги е преживяване 10
Красимира Костадинова: Вярвам в общуването между хората и между поколенията и в морето 15
Нено Белчев за детството, морето и отвъд него 20
София Димова: Най-важното е да се чувстваш на мястото си в самия себе си 26
Светла Косева – художник на спомена, вплетен в настоящето 32
Цанко и Борис Цанкови – Варна, морето, сценографията 38
Веселин Костадинов – изкуството като полет в пространството 46
Там, където морето е дом (Даниела Паскова) 52
Яков Шустов - фотографии от цикъла „Есен във Варна“ 56
Моята родна къща (Боянка Койчева) 58
Снимките, които предстоят (Станка Бонева) 61
Фарът (Светла Велева) 64
Сенрю и хайку, вдъхновени от варненското ежедневие (Венцислав Бойчев) 65
Николай Събев. „Untitled“ (Ink on paper / Fine art prints) 66

Юлиана Хичева – морето, което вдъхновява от разстояние

Животът на Юлиана Хичева минава между София и родния й град Варна, където тя все по-често се връща. С какво и защо я вдъхновява родното място?

Юлиана Хичева е родена през 1980 г. във Варна. Завършва НУИ „Добри Христов“, живопис в класа на Андрей Даниел и фотография в катедра „История на изкуството“ в НХА. Докторант по естетика в Института по философия и социология при БАН с дисертационна тема „Поетика на визуалните изкуства (XIX–XX век)“. Художник и изследовател в областта на естетиката с интердисциплинарна практика, свързваща живопис, експериментална фотография и философско-естетически изследвания. Работила е като графичен дизайнер и преподавател. Има десетина самостоятелни изложби в галерии във Варна и София и редица участия в национални и международни проекти и резиденции.

- Къде се намира родният град в живота Ви днес, който преминава между Варна и София?

- Родена съм във Варна, но живея в София, откакто заминах през 2000 г. да уча в Художествената академия. Периодично се връщам и във Варна. Моята творческа практика е ситуирана между двата града, тъй като Варна ме влече с моите корени и спомените, които имам тук, както и с много други усещания, които не мога са обясня. Занимавам се с изкуство от дете. Във Варна завърших училището по изкуства „Добри Христов", което се намира близо до Морската градина. Имам прекрасни спомени. Чувствала съм се изключително щастлива и в самата сграда, която е много стара. Вътре е интересна, винаги съм усещала много романтична атмосфера, която допринася и за изкуството, и за въображението. Много важно за мен беше връзката между музиката и живописта, която там се осъществява спонтанно.

- В коя част на Варна премина Вашето детство и променило ли се е съществено това място днес?

- Почти изцяло в центъра на Варна. От 2-годишната ми възраст почти до завършване на гимназията живяхме в квартал „Възраждане", след това се върнахме в къщата на баба ми на улица „Марко Балабанов", която по едно време се казваше „Ернст Телман" и по-късно се превърна в по-голяма кооперация. Но по цял ден бях из центъра на града, а когато пораснах и вечерите. Другите ми спомени, свързани с дядо ми, са от улица „Преслав", където много често ходех на уроци по рисуване при него. Ателието му се намираше в къщата му. Той беше проектант дизайнер, занимаваше с аранжорство. Тогава имаше такава професия във Варна.

- Той ли беше човекът, който Ви даде импулса да се занимавате с изкуство?

- Да, мога да кажа, че дядо ми е голям фактор, но аз вероятно съм проявила такава наклонност, така че той се зае да ме обучи в това, което знае. В никакъв случай не съм била подтикната към това от родителите си, съвсем спонтанно всичко се е случило. Няма да забравя от уроците при него, той правеше нещо, което при други учители не ми се е случвало – веднага ме накара да погледна стъклените материи, много държеше да се науча да изобразявам отраженията, правеше ми постановки на натюрморти, които нареждаше и върху огледало. На тази възраст, още преди да вляза в НУИ „Добри Христов", това беше много интересно за мен. Мисля, че това е пътят, по кой-

то започвах да разглеждам изкуството през някаква призма. По-нататък при изучаване на концептуалните техники във визуалното изкуство, може би това точно е нещо като метафора.

- Общуването с дядо Ви ли е най-ярките спомен от детството?

- Да, за това, което е свързано с изкуство, но не само. Със сигурност и Галерия 8. Тя за мен е също такъв романтичен спомен както училището ми. Тя е била там откакто се помня и има много интересна история. Когато бях малка, това не го разбирах. Водеха ме на откривания на изложби. За мен това беше много вдъхновяващо и смея да твърдя, че срещите с Борко Стателов са много специално нещо в моя творчески път. Бях много щастлива, че след като завърших, първата ми самостоятелна изложба през 2007 г. я направих при него.

- Коя част на Варна, където е минало детството Ви, се е променила най-много?

- На първо място ще кажа Морските бани, където направиха много заведения. След 2000 г. имаше някаква идея да се съборят тези части, които са много отдавна построени, архитектурата е много интересна. Спомням си, че тук беше поканена архитектка от София, тя направи проект за реновиране на Баните. Много ме впечатли, че това, която тя установи тогава, е че те трябва да се реставрират. Надявам се, че тази идея е повлияла поне донякъде те да не бъдат разрушени. И съм доста благодарна, ако това е причината те още да съществуват, въпреки промените по тях. Има и много други сгради, които са разрушени и променени. Това, което ми прави най-много впечатление в момента е, че в града има много сгради, които са оставени без да се поддържат и реставрират, паметници на културата. Като ги разглеждам ми е много мъчно, че биха се срутили от само себе си. Надявам се да има начин да се запазят, защото като живея далеч, все повече оценявам, че градът е изключително автентичен, тук има много история и в архитектура.

- С какво свързвате морето?

- С нещо възвишено. Имам респект към морето. Като малка много съм се страхувала, но в същото време имам желание да го преодолея. Респект от големината му, от природната стихия и красотата. Родена съм във Варна, първото нещо, което съм видяла като голямо и опасно, е било морето.

- С какво Ви вдъхновява морето?

- Доста дълъг период от време рисувах

във Варна. След известно време, когато вече бях в София, си направих ретроспекция на картините. Установих, че в мен има нещо, което ме кара да съчетавам жълто и синьо, или в нюанси пясъчното и морското. Мисля, че това беше нещо неосъзнато в мен и се опитах да го променя, а беше трудно. Мисля, че е свързано точно с навика ми да виждам тази комбинация.

- Тогава може ли да се каже, че родният град има влияние в избора Ви да станете художник?

- Да, вероятно има. Предполагам, че всичко това, което си спомням сега, е част от вдъхновението ми в тази посока.

- Има ли нещо, което Ви липсва във Варна?

- Липсват ми много художници от Варна, с творчеството на които съм израснала и общуването с тях. Хора като Борко Стателов, Ванко Урумов, Владо Иванов и много други. Във Варна тези художници бяха като основа на творческа група, като стълб на естетиката на града, на творческия живот, били са важна част от моето развитие.

- В този смисъл бихте ли използвали понятието варненски художник? Какво се разбира, когато го кажем днес?

- Представям си точно тази естетика, която налагаше Галерия 8, съчетаване на съвременното изкуство с класиката, в Градската художествена галерия е имало такива изяви. Много държа на тази многопластовост във визуалното изразяване, защото държа да усещам дълбочина в изкуството. Според мен този естетически център, който беше създаден през годините съвсем непосредствено, между тези хора и това, което се е случвало във „Вулкан", всичко това е много важно да бъде запазено като памет, съвременното изкуство да се надгражда над тази памет, а не тя да бъде изкоренена и хората да не я споменават.

- Имате ли любимо място във Варна, където да се разхождате и което да рисувате?

- Много обичам да се разхождам из Гръцката махала още от дете, преди обожавах да отида нарочно там и да се загубя. Там улиците не са прави и до ден днешен ми се случва да се губя, което е смешно. Обожавам да се разхождам из старата част на Варна и да разглеждам сградите като на изложба, колкото и да са съборени. Много обичам да рисувам места от тази стара Варна, природата, дърветата, Морската градина с растителността, създадена от Антон Новак, която

е уникална. Радвам се, че все още я има.

- Какво бихте направили, ако станете кмет за един ден?

- Изкушаващо е, защото сигурно бих направила много неща, но на първо място, ако успея за един ден, бих направила проект за реставрация на всички красиви стари сгради, които се рушат в центъра и запазват идентичността на Варна.

- Какво си пожелавате за бъдещето?

- Пожелавам си да осъществя един проект, специфично варненски, в който се срещат български художници, които живеят в чужбина и тук с хора на науката. Запазвам го още в тайна.

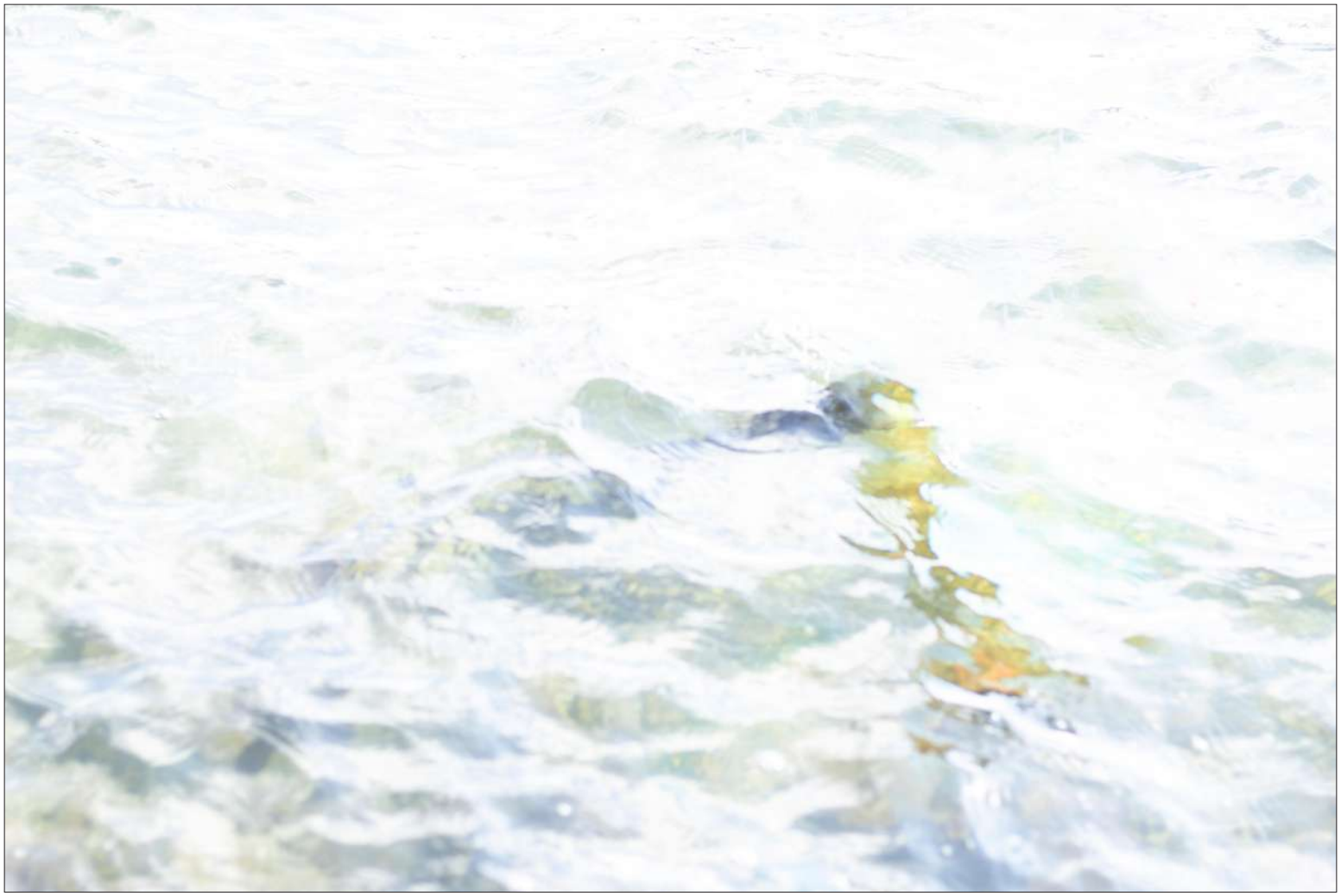

Приложена работа: компонент, част от фотографската инсталация „Между въображаемото и механичното“ (2021). Техника: дигитална фотография, 57 х 42 см. Архив на Юлиана Хичева.

Христо Христов: Морето винаги е преживяване

Варна вчера и днес, морето, творчеството – разговор с Христо Христов.
Христо Христов е роден през 1963 г. във Варна. Учил е в Техникума по обработка на камъка в село Кунино и скулптура в НХА. Живее и работи в родния си град. Сред свои колеги е известен като Христо Христов Варненски. Работни в областта на скулптурата от бронз, а през последните години и живописта.

- В коя част на Варна израснахте? Променило ли се е съществено това място сега?

- Израснах и учих в училище „Васил Априлов“. Това беше една много романтична част на Варна, с къщи и дворчета, която съществено се е променила. Още преди промените построиха панелни блокове и романтиката за мен изчезна.

- Правехте ли бели?

- Да, правехме бели. Топките ни винаги бяха в дворовете на хората, чупехме прозорци. „Васил Априлов“ е едно от старите училища във Варна, както и районът около Окръжна болница. Тогава все още паметникът на капитан Петко Войвода беше в двора на болницата. Там нямаше паркинг, играехме футбол, както и в училище „Васил Априлов“.

- Така леко преминахме и към следващия въпрос - какви са най-ярките спомени от Вашето детство?

- С тези места са свързани най-ярките ми спомени, с каране на колелета. Летните ваканции ходехме на Рибарския плаж, вадехме миди и ги печахме на ламарина на Офицерския плаж. Бяхме малки, дори и огън не можехме да си запалим, но все се намираше някой гладен циганин, който да дойде да ни запали огън.

- Срещу заплащане ли?

- Не, срещу една част от мидите. И така, сутрин като се събудехме, гледахме дали има облаци на небето или слънце и цялото лято ни минаваше в игри, на плажа и в Морската градина.

- Има ли място във Варна, което ви е било любимо като деца и вече го няма?

- Това е мостът на Рибарския плаж. Сега там е малкото „Кубо“. Там идваше едно корабче, с което ходехме до „Галата“. Около моста беше по-дълбоко, имаше нещо като постройка на края моста, оттам скачахме в морето и много се забавлявахме.

- Все с лятото са свързани спомените...

- Да, с лятото. Варна за мен е лятото. Зимата ми замръзваха краката и вятърът ми обрулваше ушите.

- С какво свързвате морето?

- Морето е моето детство. В последствие бях три години в казармата моряк долу на пясъка, но там вече трябваше да направя една голяма скулптура от камък. Бях на острова, но не съм плавал като моряк. Служих като радист и направих тази скулптура.

- Тя стои, нали?

- Да, стои. Казва се „Моряк рулеви“. Навремето това се правеше.

- Морето може да е свързано с преживяване, с някакво чувство, с хора...

- Морето винаги е преживяване. Да отидеш да видиш рано сутринта изгрева или да си направиш вечерна разходка край морето или нощно къпане – като деца ходехме. Първите срещи с момичета все ставаха в Морската градина.

- А с пътешествие?

- Не съм пътешествал с кораби.

- Имаше ли значение Варна като град за това, че тръгнахте по пътя на визуалното изкуство?

- Да, има значение. Дори и подсъзнателно има значение. Когато отидох да уча в село Кунино, Врачанско, нямах търпение сутрин да сляза от нощния влак и да усетя въздуха на Варна, да чуя гларусите. Много обичах още като ученик рано сутрин като няма хора да вървя пеша из града, да гледам старите къщи.

- Защо отидохте да учите в Кунино?

- Защото исках да уча нещо, свързано със скулптура, с обработката на камък. Това е художествено училище. Така се случи, че след като не ме приеха в Казанлък, не знаех какво да правя и отидох на професионално ориентиране, намираше се до гарата. Те ми казаха: „Има едно училище за теб в това село“. Бях май единственият от Варна през 1977 г. Хубаво училище, но много ми липсваше Варна. Но и там ми беше добре.

- Може ли да се каже, че днес Варна присъства по някакъв начин във Вашето творчество?

- Предполагам, защото в картините и скулптурите ми винаги има нещо, свързано с морето, лодка или друго. Аз не го виждам, други го виждат. Моите неща са малко по-абстрактни. Може би е подсъзнателно.

- Като на човек, роден във Варна, има ли нещо, което Ви липсва в града?

- Липсват ми старите къщи, които са разрушени, романтиката. Дано тези къщи, които все още ги има, да останат. От това най-много ме боли и ми е малко тъжно.

- Къде най-често се разхождате из Варна, освен от вкъщи до ателието?

- Около ателието ми, когато се нанесох през 90-те години, също беше така – къщички, смокини, но с времето построиха кооперации и малко стана потискащо. Иначе много обичам да ходя в Морската градина, из старата част на Варна, око-

ло гарата, в района на Щаба на флота. Тази част ми е любима.

- Има ли място от Варна, което Ви е интересно да рисувате?

- Моите работи не са пейзажи, но по някакъв начин всичко влияе на работата ми. Няма конкретно място, но цветовете, композициите на сградите без да усетиш присъстват.

- Ако Христо Христов е кмет за един ден, какво би направил на първо място?

- Пак ще се върна към старите къщи на Варна. Бих забранил да ги пипат, да си стоят и като в чужбина да има начин да се запазят. Това ми е най-болната тема. Не само на мен, на много хора.

- Може ли да се говори за група или тенденция, свързана с автори, които са родени във Варна. Има ли нещо определящо? Считате ли се за част от такава група? Когато се каже „Художници от Варна“, това предизвиква ли асоциация с нещо конкретно?

- Аз не участвам в група. Но Варна винаги е имала свой облик, още от „Вулкан“. Усеща се нивото. Имам много любими художници във Варна, приятели. Обичам да се срещам с тях и да разговаряме, да се черпим. Нашата работа е самотно занимание. Всеки си стои в ателието. Даже нямаме и място, където да се събираме, както в София на „Шипка“ 6, където имаше кафенета. Тук няма място, където да се срещаме. Нещо като клуб на художника, както беше преди.

- Какъв голям паметник бихте създали за Варна?

- Няма значение какъв, в моята стилистика. За мен ще е удоволствие, ако това ми се случи. Голяма чест за всеки скулптор е да направи една голяма работа за родния си град.

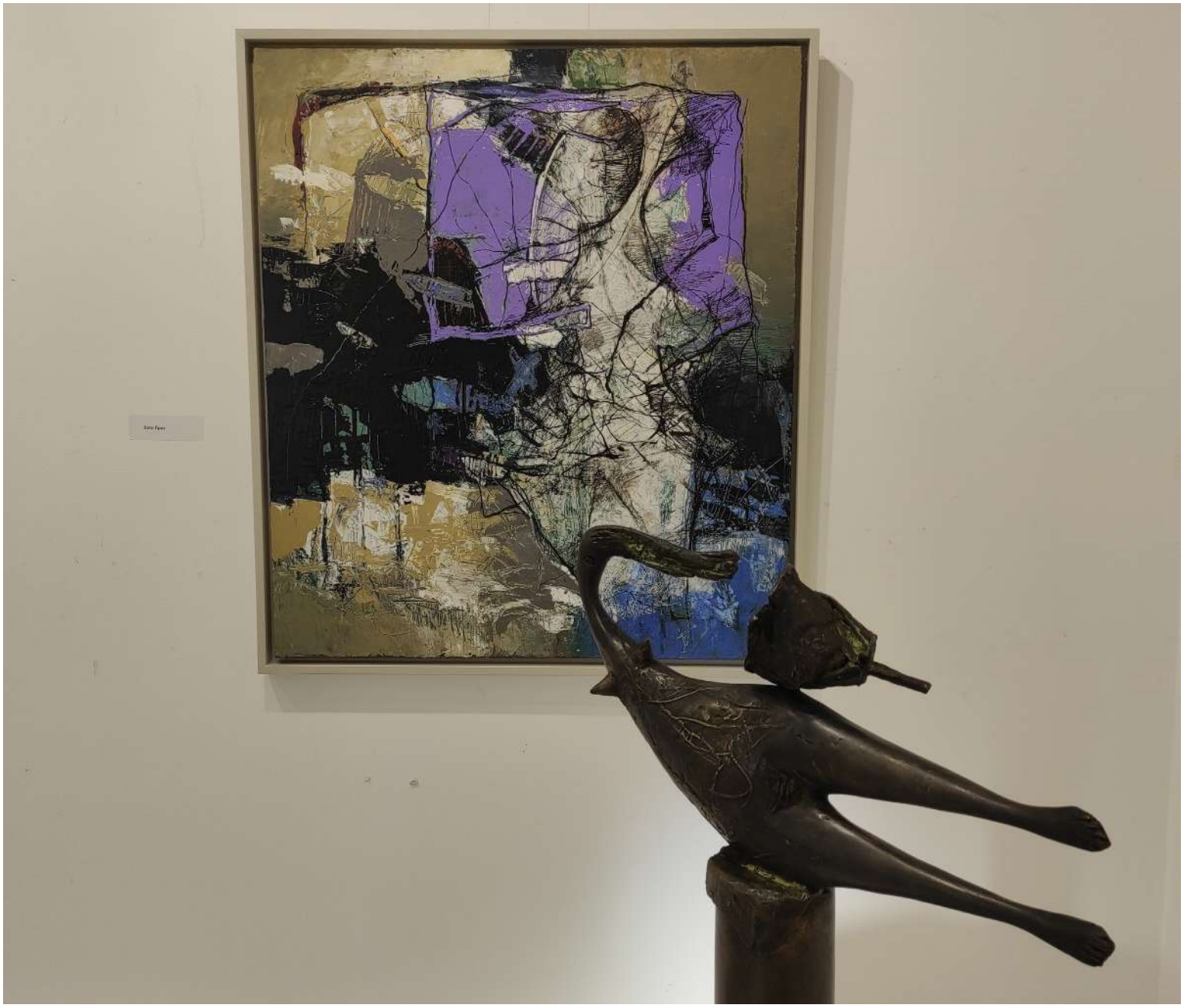

Приложена работа: картина и скулптура на Христо Христов от негова изложба през 2023 г.

Красимира Костадинова: Вярвам в общуването между хората и между поколенията и в морето

Художничката Красимира Костадинова избира повторно родния си град Варна след години, прекарани в Западна Европа. Какво я връща обратно и как тя вижда своята роля днес?

Красимира Костадинова е родена във Варна. Завършила е изящни изкуства в Университета на Пикардия „Жул Верн“ и архитектура в Нормандия. Участвала е в изложби в Амиен, Париж, Руан, в България в изложби във Варна, Добрич, Разград, Пловдив, София. Първата ѝ самостоятелна изложба е през 2025 г. в Градската художествена галерия във Варна. Занимава се с живопис и керамиката. В началото на тази учебна година в ОУ „В. Левски“ в село Михалич, община Вълчи дол, се откри нейна широкоформатна абстрактна картина, която изразява и идеите ѝ за взаимодействие със заобикалящата ни среда.

- В коя част на Варна израснахте? Променило ли се е съществено това място сега?

- Детството ми мина в широкия център на Варна. Като художник и архитект, отраснала във Варна, въпросите, свързани с града много ме вълнуват. Завърших архитектура във Франция. Там много сме говорили не само за града, а за урбанизма изобщо. Родена съм във Варна, но имайки предвид, че съм живяла и на други места в Западна Европа, във Франция и Дания, повторно избрах Варна, защото си дадох сметка, че най-щастлива се чувствам тук с хората, които обичам, с морето. Върнах се тук преди 10 години. Град Варна си има характеристики, които са изключително приятни. Морето, разбира се, което много малко варненци осъзнават като богатство, растителността, космополитният дух на града, климатът и още много други неща.

- Ако се върнете към детските си години, кой Ви е най-хубавият спомен?

- Спомените ми са свързани с хората в града. Естествено, семейството. Аз съм дъщеря на Галина Литвин-Костадинова, която е живописец и на Веселин Костадинов, който е скулптор. Те винаги са ме водили по изложби, по концерти, на различни места, свързани с морето, по плажове. Всичко това формира вкус, отношение към живота. Хората правят красив живота.

- Значи не е имало дилема при избора професия?

- Не, защото за мен важното е човек да използва своите таланти. Всички произведения, които създавам, са свързани с визуалното и с пространството. Позиционирането на нашето тяло в пространството е и скулптура. Сега се занимавам и с керамика. Всичко това е част от моите таланти и аз нямах право да ги загърбя. Това ми носи щастие.

- Когато се върнахте тук преди 10 години, какво Ви направи най-голямо впечатление?

- На всеки 100 метра имаше детски площадки. Това е невероятно качество на живот, не навсякъде го има. Това е положителна промяна. Сто процента има много положителни промени в града. Ние не ги осъзнаваме, но те се случват всеки ден. Ако не беше така, нямаше да се върна. Като всички останали правим констатацията, че градът изключително много се промени. Тук има финансови интереси, които водят до неконтролирано застрояване. Това е обяснимо, имайки пред вид цената на квадратния метър, която може се съизмери с тази на жили-

щата и сградите в Западна Европа. Спрямо стандартите на българските възможности това са много сериозни цени. Всичко това може да бъде контролирано, ицка се воля, разбира се. Има достатъчно обучени кадри, архитекти и урбанисти. Някои от тях работят в България, други в Западна Европа. Това ме касае като майка, като жител на този град.

- С какво свързвате морето?

- Морето за мен е изворът на вдъхновение. Като художник абстракционист го рисувам като усещане за свобода, за вяра в Господ. За мен то е едно от проявленията на божественото, на необяснимото. Колкото повече посещавам градове, които са разположени на океан или на море, толкова повече се убеждавам във фразата на Хемингуей, че град, който не е на море, е провинция.

- Има ли нещо, което Ви липсва в родния град?

- Ако сравня с Франция и Дания, това, което усещах там беше една обща визия на хората за света около нас. Тук сме всеки ден облъчени с вълна на негативизъм и това е доста стряскащо. Специално във Варна липсва истинското присъствие на хората на изкуството и конкретно на художниците, присъствие на духовност. Може би те самите се поставят в това положение, не мога да кажа, но знам, че в този град има изключително сериозни и талантливи личности, които имат нужда да се изкажат, да творят и да бъдат водачи на обществото. Трябва да се наложи присъствието на хората на изкуството. Хора с различно мислене. Те трябва да заемат реалната си позиция в обществото. За момента, обаче, сякаш са сложени под похлупак. Във Варна все още има много галерии, музеи и хора, които творят и това е похвално. Посещавала съм много градове в Европа и мога да кажа, че не навсякъде е така. Има градове с размерите на Варна, но го няма това космополитно, отворено и свободомислещо виждане на хората.

- Вие посещавате често изложби, понякога те са по няколко в един ден...

- Броят не е важен. Важно е качеството, до какво води една изложба. Чела съм книги за изложбите преди десетилетия, за които е имало критика, хората са били готови да се бият за изкуство. Да, в днешно време има изложби, но дали си ги посетил, сякаш това няма значение, в един момент това става като едно всекидневие, не виждаш смисъл. В недалечното минало хората са чувствали нещата по друг начин. Достатъчно е да прочетеш критики на Гео Милев относ-

но изложби и събития. Ако се разровиш из историята на българското изкуство ще видиш, че е имало писатели, критици на изкуството, художници и цялото общество се е вълнувало от това. В днешно време ние не се вълнуваме по този начин, а би трябвало. Изкуството е толкова важно, ние не живеем само, за да се нахраним. Ние трябва да знаем защо живеем.

- Това като че ли е световна тенденция.

- Да, разбира се, но това не означава, че трябва да го приемем. Ние имаме страхотния шанс да променим нещата. Варна е в Европа, ние всички видяхме колко много емигранти пристигат. Варна е знак за надежда за много хора. Ние имаме шанс и не трябва да го изтърваме. Тук се случват много неща, но все пак не трябва да забравяме, че се затвори „Вулкан", затвори се Центърът за съвременно изкуство. Трябва да отваряме такива пространства. Бившето Руско консулство е една страхотна възможност.

- Оптимист ли сте?

- Разбира се. Аз съм майка на 2 деца. Ако не бях оптимист нямаше да се върна тук и нямаше да създавам поколение. Вярвам в общуването между хората и между поколенията и в морето.

- С какво се занимавате сега като автор?

- От известно време работя върху идея за обществените пространства, възможностите, които те могат да създадат в града. Пространства, които не са създадени само от инженери, а и от архитекти, скулптори, художници, в които да се вземе под внимание опазването на околната среда, но и удоволствието от това да бъдеш на открито, да се смесват поколенията, хората. Това е мултидисциплинарен проект. Опитвам се работя върху такива пространства не само във Варна, а и на други места, с колеги. Надявам се, че Варна ще бъде едно от местата, където ще мога да реализирам тези идеи. В обществените пространства хората се събират независимо от тяхната възраст. Продължавам и идеята за присъствие на изкуство в институциите. На 15 септември открихме една широкомащабна моя работа, 2х5 метра в училище „Васил Левски" в село Михалич, община Вълчи дол. Вярвам, че изкуството трябва да присъства в институциите, училища, болници; важно е то да е оригинално, а не принтове. Връзката на обществото с хората на изкуството е много важна, боря се за това. Вярвам, че художниците са длъжни на това общество и имат мисия. Ние сме будите-

ли, вярвам, че трябва да се върнем към убежденията на възрожденците, които наистина са помогнали за изграждането на българското общество. Трябва да си дадем сметка за тази наша роля в града и около нас.

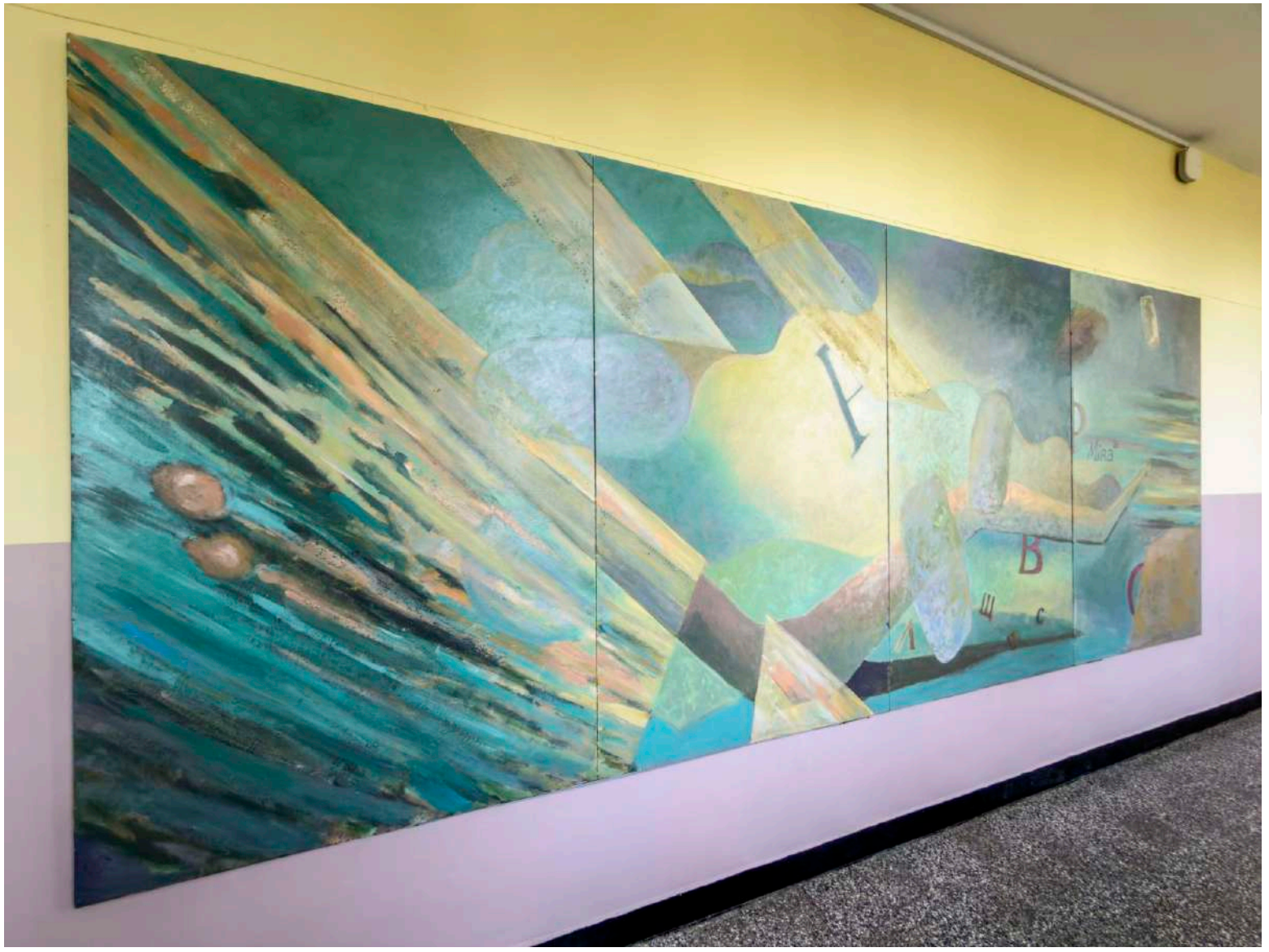

Приложена работа: широкоформатна картина в ОУ „В. Левски“ в село Михалич, община Вълчи дол. Снимка: архив Красимира Костадинова.

Нено Белчев за детството, морето и отвъд него

Разговор с Нено Белчев за това защо един човек решава, че ще стане художник, за родния град, изкуството и мястото в него.

Нено Белчев е роден през 1971 г. във Варна. Завършва стенопис в НХА. Мултидисциплинарен артист, работи в областта на пърформанса, видео арта, инсталацията, новите медии и скулптурата. Осем години преподава рисуване и живопис във Варненския свободен университет. Съосновател на Международния видео арт фестивал „Видеохолика“ със 7 издания във Варна от 2008 до 2014 г.

- В коя част на Варна израснахте? Променило ли се е съществено това място сега?

- Моите спомени като дете са от улица „Величко Костов“ 10. Там живеехме в една къща под наем. Това е близо до кино „Тракия“. В тази къща са първите ми спомени, там съм израснал. Тя вече не съществува, съборихa я, построиха там блокове. На мястото на самата къща няма блок, просто няма нищо, има паркинг за коли. След това се преместихме в „Левски“ под Техническия университет и там премина по-голямата част от ученическата ми възраст, в „блока на Операта“, повечето ми приятели са деца на музиканти.

- С изкуства ли са свързани най-ярките спомени от детството?

- Да. Баща ми е художник. Дал ми е четка още когато съм бил на 40 дни, така че аз нямам спомени, в които да не се занимавам с рисуване. Това е малко нож с две остриета, не си дал право на избор на сина си, така си го заставил един вид да се занимава с това, с което се занимаваш.

- Какво рисувахте като малък?

Рисувах като всички момчета рицари, моряци. Много обичах да рисувам Битката при Варна на Владислав. И сега ми е интересна тази тема.

- Като малки не играехте ли на различни игри?

- Да, кои деца не играят? Сегашните също играят. Всяко поколение си има различни игри. Ние играехме на фунийки, на лимки, на ножка, на „Стражари и апаши“, на индианци, футбол играехме, стреляхме с лъкове.

- Има ли друго място, освен къщата, свързано с детството Ви, което вече го няма?

- В Пионерския дом ходех на кръжок по рисуване. Няма нужда да има пионерски дом, но там имаше общност на деца, които рисуват, Радко Мурзов ни занимаваше. Фактът, че е имало такова нещо, е положителен. Като се замислиш, повечето хора във Варна, които са станали художници, са минали оттам. Дори са повече, отколкото човек предполага, защото много от тях днес са в чужбина.

- Все пак в началото на този избор и Вашият баща...

- При мен винаги е бил баща ми. Той ме е формирал основно. Дори с Радко Мурзов се бяха скарали кой повече е допринесъл за развитието ми, но тук не може да има спор, определено е баща ми.

- С какво свързвате морето - с конкретен спомен, с човек, с чувство?

- Имам няколко случки как съм се давил, докосваш се до костеливата ръка на смъртта. Тя те докосва или ти се докосваш. В много бурно море без други хора. Аз не съм от най-добрите плувци, но имах един период, когато плувах много. Един ден през октомври, преди 20 години, плувах на Кабакумския плаж, имаше огромни вълни, изпитах известно затруднение да изляза от морето.

- Рисували ли сте море?

- Много. Дори имаше една журналистка Елена Владова, която беше написала, че съм абстрактен маринист, повлиян от китайската скулптура. За една изложба при Дора Дончева.

- Като човек, роден във Варна, вероятно морето има влияние и в творчеството?

- Определено заради морето останах във Варна. Не мога да кажа, че винаги съм смятал, че сцената тук е доста тясна, по-късно го разбрах. Ако е имало причини да остана във Варна, то те са няколко. Едната беше, че си мислех, че като се появи интернет, човек може да бъде гражданин на света, а да си живее в някое малко селце, което аз се опитвах да правя извън града. Другата е, че исках да живея в град с море. Исках да живея във Варна. Друг е въпросът, че Варна не ме иска, но така се получава.

- Ние в момента разговаряме във Варна...

- Какво значи да съм тук? Аз никога не съм бил тук. Винаги съм бил вътре в себе си. В един момент човек се научава да живее вътре в себе си, става вътрешен емигрант. Ти не живееш с тази общност, от която не си част, оставаш си вътре в себе си и там намираш най-много разбиране.

- Все пак всеки има право да си избира с кого да си общува...

- Да, хората избират да не общуват с мен и аз също.

- Имаше ли роля градът в избора Ви на пътя на визуален артист?

- Самият град не е имал роля. Както казах, аз не съм имал този избор. Той е направен от баща ми. След това, когато завърших Академията, реших да се откажа да съм художник и да пробвам нещо друго, за да съм го избрал съзнателно. Издържах така два-три месеца и разбрах, че не ставам за друго. След това през 2017 година отделих три месеца да се убеждавам, че съм лош художник, че трябва да спра

да се занимавам и наистина се самоубедих. Когато си повтаряш всеки ден като мантра едно и също: „Аз съм слаб художник“, в един момент си повярваш, обаче тогава разбираш, че животът ти е минал напразно и изпадаш в някаква злобна депресия. И аз реших, че по-добре са се върна да живея в илюзията си, че съм добър художник и да се чувствам в комфорт със себе си, отколкото да приема реалността, че не съм добър художник. Продължавам да живея в илюзията.

- Вие работите в различни области, от живопис до видео арт. Това дава възможност за избор.

- Аз имам високи изисквания към себе си. Мен не ме интересува какво мисли варненската публика за моята работа или изобщо какво мисли публиката. Мен ме интересува аз да съм доволен, когато правя нещо. Когато не съм доволен, значи съм слаб художник. Това е единственото, което има значение. Човек трябва да има някой, който е авторитет за него, чиито ръкопляскания да го окуражават или да му се струват като комплимент. А аз не виждам такъв авторитет, чиито ръкопляскания да се стремя да заслужа. Моите лични ръкопляскания досега не съм ги заслужил. Човек продължава да търси.

- Има ли нещо във Варна, което Ви липсва – място, хора, паметник?

- Място не, липсват ми хора. Липсва ми културен живот. Не знам другите какво мислят, аз съм малко песимистично настроен, смятам, че културният живот в града от година на година замира. Става все по-зле в културно отношение, няма ниво сцената вече никакво. Разбира се, който иска да не се съгласява, то си е негово право, но ако човек се опитва да мисли реалистично, ще си даде сметка, че Варна се е превърнала в това, което е – в един провинциален град, който преповтаря по-високата сцена, ръкоплясска по подразбиране, когато дойде човек отвън и не е в състояние да подкрепи собствените си художници. Единственото, което прави, е да ги прокужда, не задържа младите хора, няма такава културна политика, която да работи в тази посока – да задържа млади хора, които да изградят сцена.

- Чувствате ли се като автор, който принадлежи на определена група, тенденция? Може ли да съществува такова понятие като „варненски художници“?

- Аз не искам да бъда определян по какъвто ще да е начин. Не искам да бъда определян като варненски художник най-малкото, но искам да ме определят

като художник, това е достатъчен комплимент – да ти кажат, че си художник. А иначе не се чувствам част от никакво движение, от никаква сцена – нито българската, нито международна. Това може да е имало резон преди повече от век. Сега вече всичко е доста индивидуално, трудно е да се говори за течения в изкуството. Има нещо като преднамерен наивизъм, но и там е много трудно да се говори, че има някакви общи стилистики и тенденции. По-скоро концептуално има тенденция да се показват определени неща, има някакви моди в съвременното изкуство, те минават и заминават. Аз смятам, че човек трябва да си дълбае в неговата посока, да си прави това, което на него му доставя удоволствие, а каквото стане.

- Къде обичате да се разхождате из Варна?

- Няма много места за разхождане, но да речем, че последните години ходя на Вълнолома, там има най-малко хора. Започнах да развивам някаква старческа мизантропия.

- Нарисувахте ли скоро нещо скоро, свързано с Варна?

- Правя по-скоро проекти, свързани с морето. За „Буна“ се опитвам да реализирам един стар проект, който е отпреди 20 години. Първите запазени опити да правя подводна инсталация са от 2003 г. Кураторите на фестивала са го харесали. Включва един контраперископ и един обект. Да го наречем подводна инсталация с контраперископ, от повърхността да гледаш какво става под водата.

„Контра-перископ“ (Калейдоскоп) - подводна инсталация на Нено Белчев, фестивал за съвременно визуално изкуство „Буна“ 2026. Снимка: Елена Владова

София Димова: Най-важното е да се чувстваш на мястото си в самия себе си

От Варна до Грьонинген, обратно до Варна и с поглед към света – така изглежда артистичният път на София Димова. Къде тя вижда своето място в изкуството и в родния си град Варна?

София Димова е родена през 1996 г. във Варна. Завършва специалност „Изящни изкуства“ в Академия Минерва в Грьонинген, Нидерландия. Мултидисциплинарен артист, който чрез работата си разглежда теми като принадлежност, преходност, памет, близост и отчуждение. Фокусът е върху формирането и трансформацията на идентичността, както и върху следите, които човешкото присъствие оставя в обекти, пространства и върху културните, социалните и дигиталните структури. През 2026 г. е сред номинираните автори за Наградата за съвременно изкуство БАЗА. На някои е позната и като артистичен координатор на фестивала за съвременно изкуство „Буна“. В началото на ноември София Димова заминава на творческа резиденция в Берлин със спечелената стипендия „Полет към звездите“. Там 27 ноември й предстои изложба.

- В коя част на Варна израснахте? Какви са най-ярките спомени от Вашето детство?

- Аз съм трето поколение варненка. Най-ярките ми спомени са изложбите. Дядо ми е архитект, сестра му Кина Петрова е художничка, нейният съпруг Альоша Кафеджийски е скулптор. Израснала съм покрай тях и техните ателиета и точно това са ми най-ярките спомени от малка. Имаше толкова живот, хората се събираха, беше като едно общество. Споменът ми за всичко това е като че ли всеки един ден, в който сме ходили на откриване на изложба, е бил слънчев ден.

- Кои галерии най-често посещавахте с тях?

- Галерия 8, тъй като леля Кина е имала там представяния, ходила съм и на представяния на чичо. Ходила съм и в галерията, която беше на мястото на хотел „Графит“, дори си спомням, че там имаше две колони, между които имаше разстояние и аз непрекъснато минавах през тях. Това беше моето занимание, освен да гледам изкуството. Дядо ми Стефан Петров беше главен архитект на Института по корабостроене, той също винаги е имал много специфично отношение към изкуството и до последно ме насърчаваше да творя. Може би той ми беше най-големият фен и винаги ме е подкрепял.

- Той ли Ви предаде първите уроци по рисуване?

- Първите ми уроци бяха няколко пъти при Альоша Кафеджийски. От малка бях заявила, че ще стана художница, не художничка, като леля Кина. С течение на времето сякаш забравих това. Когато влязох в гимназията, в СУЕО „А.С. Пушкин“ - преди това учих в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, учителката ни по изобразително изкуство беше госпожа Людмила Иванова, изключително строга, гледаше на изобразителното изкуство все едно, че трябва да учиш по физика. Още в първия ни час по изобразително изкуство всички бяхме скъсани, само един човек знаеше как да рисува перспектива. След това аз се записах в специализираната паралелка. Като че ли благодарение на Людмила Иванова осъзнах, че това винаги ми е било в душата. Завърнах се към детския си спомен, че искам да стана художничка.

- Значи свързвате детството си с района между ОУ „Св. св. „Кирил и Методий“ и СУЕО „А.С. Пушкин“?

- Да. Аз бях малко особняк. Вълнуваха ме малко по-различни неща. Музиката, която слушах, беше по-различна, музиката

на родителите ми от 70-те и 80-те. Имам по-голям брат и винаги съм гледала какво прави той като пример за подражание. Много не се чувствах на място в гимназията. Много от близките ми приятели бяха от IV Езикова гимназия, където тогава имаше силна трупа по театър. Винаги съм предпочитала тяхната компания. Не можах да си намеря средата в училище, но бях добра ученичка, завърших с отличие. Родителите ми са учители и винаги съм държала много на образованието.

- Как се насочихте към университет в Нидерландия?

- Брат ми беше отишъл да учи там. Родителите ми ми подариха за 16-ия рожден ден пътуване до там, хем да видим брат ми, който е с 5 години по-голям от мен. Много ми хареса държавата, толкова е богата на изкуство, осъзнах, че светът е много по-голям от това, което съм видяла тук. Ударих по масата и казах на майка ми, че ще запиша изкуство. На моменти дори имам чувството, че тогава съм била много по-осъзната за някои решения в живота ми, отколкото в момента. Тогава бях абсолютно сигурна в себе си, че това е нещото, което искам да правя и започнах от 16-годишна да се подготвям. В събота ходех на допълнителни часове по рисуване при Людмила Иванова. Альоша Кафеджийски ми помогна с няколко композиции и за портфолиото. Кандидатствах за 2 академии в Нидерландия, първо в Минерва в Грьонинген и в Кралската академия в Хага. В крайна сметка отидох в Грьонинген. Беше тежко, но си заслужаваше. През 2015 г. бях първия випуск, в който бяха смесили международните студенти с холандците. Всичко се учеше на английски. Дипломата ми на холандски се превежда, че съм независим художник. По мое време премахнаха специализацията, тоест след 4 години излизаш като автономен художник, не като скулптор. Трябваше сами да си изкопаем пътеката. Там научих, че със свободата идва изключително голяма отговорност.

- Имаше ли други българи в университета?

- Да, тогава имаше пик на български студенти. Много от тях се прибраха в България, сега са в София, други изобщо вече не се занимават с изкуство. След като завърших през 2019 година, си казах, че имам нужда от почивка, защото раздялата със семейството и приятелите ми беше много тежка. Идвах си почти всеки месец в България, имаше много евтини полети по 15 евро. Реших, че ще си дам една година почивка и после може да запиша магистратура в Холандия или дру-

гаде. Дойде Ковид, което беше изключително травмиращо за много хора, но за мен беше като благословия под прикритие, защото тогава ми тръгна кариерата в България и така и не записах магистратура. Първата ми изява в България беше в Галерия „Юка“. Първото ми сериозно представяне беше по време на Sofia Art Week преди 6 години, организирана от Войн де Войн. Бях отново много целеустремена и когато ми свърши участието в Sofia Art Week, отидох при Войн и му казах: „За мен има само една логика – следващото ми самостоятелно представяне да бъде при теб в София“. Той държеше тогава едно много хубаво пространство. Той каза „Да“. Подготвих се за това представяне за 4 месеца с лични финанси. Хората тогава бяха зажаднели за изкуство, за социални събития, беше още Ковид. Над 100 човека минаха за една вечер. След това започнаха поканите за различни участия.

- Когато се върнехте във Варна след Нидерлания, как Ви се стори градът?

- Аз си идвах изключително често тук. Бях много носталгична. С всяко идване намирах нещо, което да ме вдъхновява там, когато се върна в Нидерландия. Тогава често работех с чисто балкански наративи. Много снимах мои приятели, те ми бяха музата по някакъв начин. Там нямах много социален живот. Като цяло западното общество е много повърхностно, поне аз така го усетих. За мен са важни хората и прекрасното море.

- Какво е морето?

- Някаква носталгия, спомените Морето ни дава една мъдрост, която не може да се опише. Преди повече го имаше в творчеството ми като елемент, сега е по-скоро вътрешно усещане.

- Има ли нещо, което Ви липсва във Варна?

- Липсва ми субкултурата, опциите да избираш в каква атмосфера искаш да се потопиш. Когато бях в гимназията, имаше различни места, барове, музикални клубове. Ако си фен на техно музика, отиваш на едно място, ако си фен на по-алтернативната рок музика, на друго. Това липсва в момента. Аз съм меломан и го усещам.

- Значи ако станете кмет за един ден, това е първото, което ще направите?

- Да. И може би филиал на Художествената академия. Според мен Варна е чудесен град. Тук има училище „Добри Христов“, всички тези млади кадри отиват към София или някъде в чужбина да учат. Хубаво е малко да смениш атмосферата и да

видиш нови неща, но ако тук има всичко необходимо, няма да има много нужда да ходиш някъде другаде. Така виждам нещата от личен опит.

- Може ли да се използва днес понятието „варненски художници“?

- Преди повече се е използвало, по време на „Вулкан“ тук е имало много силна група от художници и е имало деление на софийски, пловдивски, варненски. Сега аз съм да не кажа единствената млада художничка, около 30, която се занимава със съвременно изкуство. Дано да не е така. Аз съм активна на сцената в България и съм решила да си остане във Варна. Ходя до София само, когато е необходимо и живея тук до семейството, имам си ателие. Познавам невероятни млади творци, които се занимават със съвременно изкуство, които са от Варна, но никъде не го пишат, което е тъжно.

- Значи се чувствате на мястото си във Варна?

- Осъзнах с годините, че дори и да отидеш в Лос Анджелис, Ню Йорк или Токио, ако не се чувстваш на мястото си в самия себе си, дори и да си най-космополитния град пак няма да се чувстваш добре и пак нещо няма да ти е наред. Важно е вътрешното състояние на човека.

- Накъде Ви води пътят?

- В момента съм артистичен координатор на фестивала „Буна“. Подготовката за фестивал е почти целогодишна. Това е изключително приятна работа за мен, защото съм от двете страни на монетата. Израснала съм в много скромно семейство и когато видя колета, който има лист с изисквания, това ми е много чуждо, но пък понякога си казвам, че искам поне малко да съм като тях. Аз съм работохобик и винаги съм заета с нещо. Бях асистент на Ивана Ивкович на пърформансите ѝ през 2025 г., после ги поканиха в Галерия „Доза“ в София, тя се свърза с мен пак да ѝ помогна. На 4 ноември заминавам за Берлин на творческа резиденция, спечелих стипендия „Полет към звездите“. Ще се върна на 16 декември. На 27 ноември ще имам изложба там. Вече съм и омъжена, така че съм тук. За мен е много важно да съм до близките ми. Излишните амбиции не могат да ти купят времето с любимите хора.

- Къде обичате да се разхождане във Варна?

- Преди с майка ми много обичахме за се разхождаме край морето. Сега любимото ми място е около улица „Преслав“, защото обожавам архитектурата там, едно от малкото места като район във Варна, където сме запазили архитектурно наследство.

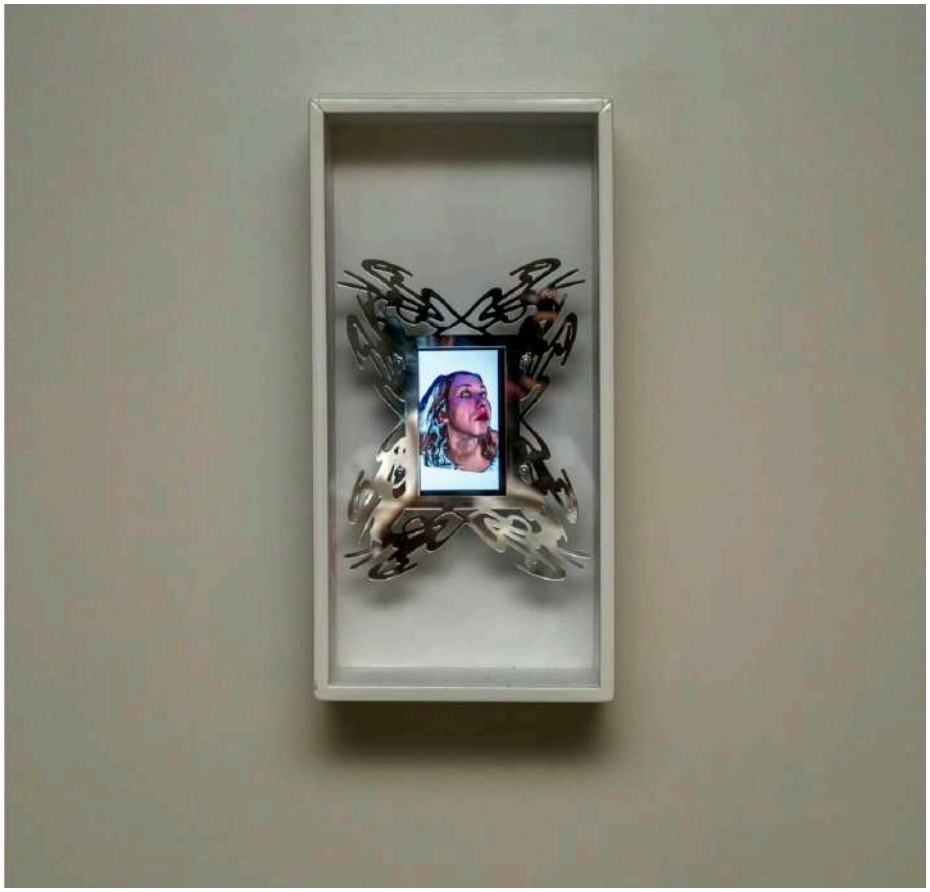

„Last traces of my digital ego - from now on I would gatekeep myself“, мултимедийна скулптурна инсталация 2025 (с) Личен архив София Димова.

Светла Косева – художник на спомена, вплетен в настоящето

В ъглите на някои варненски улици са скрити все още цветни спомени. Вкусът на детството, морето, Варна – разговор с художничката Светла Косева.

Светла Косева е родена във Варна, където живее и днес. Завършила е Художествено училище за изящни изкуства „Цанко Лавренов“ в Пловдив. Обича да рисува града, морето и човешкото присъствие в тях.

- В коя част на Варна премина Вашето детство и променило ли се е съществено днес това място?

- Израснах в квартал „Чайка“. Мисля, че той като цяло остана непроменен. Разбира се, всяка една дупка между блоковете се застрои, но като цяло въздухът, емоцията, близостта до морето – това си е същото. Това може само да ме радва. Дори и презастроените места не ме дразнят чак толкова.

- И вероятно те носят спомени?

- Да... Улиците, по които минавахме, за да ходим сутрин рано цялата махала на плаж с по една хавлия на рамо. Отправната точка беше Офицерският плаж и дивите плажове. От „Чайка“ се отиваше там. След Офицерския плаж, като преминеш разни камъни един или два пъти, стигахме на диви плажове с паднали дънери и прекарвахме там по цели дни. Става въпрос за 70-те години на миналия век, когато явно са се раждали много деца, защото нашата махала наброяваше 30-35 човека, всички с по 2-3 години разлика. Сега мисля, че няма такива огромни махали, когато синът ми растеше, едва се събираха по 2-3 деца на улицата. Било е много забавно. Нямаше GSM телефони, нямали са нашите представа къде сме. Сутрин скачахме, в 8 часа всички бяхме на линия и тръгвахме към плажовете. Там си правехме опити с медузи. Събрахме цяла кофичка с умрели медузи, имаше спор какво се съдържа в медузата, дали е направена само от вода или има някакво друго вещество в нея. Бяхме на две половини разделени по мнение. Решихме да ги изпарим. Отнесохме ги вкъщи. Сложихме ги в тенджерка с вода и наблюдавахме, докато накрая медузите се изпариха. Отнесохме големи караници от нашите, защото цялата печка на приятелката ми стана в морска вода. Били сме 10-12-годишни. Искам да кажа, че бяхме изключително вдъхновени от самотните дни само с деца, изучавахме природата, освен това станахме страхотни плувци. Имам спомен с приятелката ми Миренка тръгнахме да плуваме, гмуркахме се, мерихме колко издържаме и известно време както си плуваме и си говорим за разни неща, виждаме рибарска лодка и един много притеснен рибар в нея, възрастен чичо, казва: „Деца, вие къде сте тръгнали? Намирате се на километър от брега. Да ви качвам да ви прибирам ли?“. Ние му казахме, че няма проблем, ще се върнем. И хайде на обратно, пак шеги и закачки. Така ни мина детството.

- Значи ако се върнем на въпроса за най-ярките спомени от детството, това са те?

- Махалата с всички преживелици. На всичкото отгоре в края на „Чайка“, където тъкмо бяха построили Паметника на българо-съветската дружба, наоколо всичко беше лозя. Били сме бандитчета. Имахме карта, огромна детска карта с улиците и къде са най-хубавите череши, къде са най-хубавите сливи, къде има чешма, къде се кара чичото, къде има кайсии, къде е безстопанствено, къде има бадеми. Всичко беше обозначено. Сега търсим тази карта и никой не може са се сети къде е.

- Кой е правил картата?

- Всички заедно. Правехме си походи момчетата и момичета с колелета и ако изскочи някоя баба или дядо, това се отбелязваше: „Тук има лоша баба, дядо, куче“. Бяхме много изобретателни. Било е страхотно забавление. Играехме на „Стражари и апаши“, на Народна топка. Много ми е мъчно, че синът ми, който е роден 90-те години, нямаше същите емоции.

- Но и той е художник.

- Да, той също стана художник. Жена му също е художник.

- С какво свързвате морето – с хора, с пътешествия, с емоция или с нещо друго. Какъв е отговорът, ако трябва бързо да се отговори на този въпрос?

- Ако трябва да отговоря бързо, морето е мястото на живота ми. Мизансценът на живота ми. Фонът на живота ми. Изобщо животът ми винаги се движи около морето, като започнем с това, че израснах на 16-ия етаж и всичко, което виждах през цялото време, беше морето и залива. Морето през зимата и есента, то само за минута се задържа каквото е, в следваща вече е друг цвят, друга консистенция. Облаците, чайките, всичко, което виждах през цялото ми детство, беше морето.

- Тогава ли започнахте да рисувате море? То присъства в много Ваши картини.

- Може би да. Живях няколко години в Пловдив и няколко години в София, докато течеше образованието ми и това ми липсваше най-много. Може би заради това се върнах и заради това, че всички улици слизат към морето. Когато се качиш някъде, виждаш морето, от всеки балкон виждаш морето. Това ми липсваше там.

- Това, че сте родена във Варна има ли значение за избора да сте художник?

- Не мисля, но това, че рисувам морето е със сигурност заради това, че съм родена тук.

- Един град често присъства в картините Ви. Да си мислим ли, че това може да е Варна?

- Да, мисля, че е Варна, но с доизмислени сюжети, като пъзел и игра. Атмосферата е град на морето.

- Има ли нещо, което Ви липсва и искате да го има във Варна?

- Липсват ми средища за хората на културата. Когато се върнах във Варна, заварих Дома на художниците, Дома на писателите като средище, където винаги се събирахме след някоя изложба, след представление в театъра идваха актьорите. Почти всяка вечер всичко се случваше там. Говорили сме си с колеги, на всеки като че ли му липсва такова място. Впоследствие във Филиала на театъра имаше такова местенце, в Куклення театър също. Тези места се загубиха и като че ли сега няма такова.

- Става въпрос за нещо като кафе, бар, ресторант...

- Да, където това може да се съчетае с културна дейност. Може да има библиотека с такива места. Няма да стане с поставяне на табела „Клуб на културните дейци“, може би дори да се възродят старите места. Не знам защо всичко тъне в забрава. Когато има такова местенце, като че ли групата на хората на културата става по-компактна, а не така разединена, както стана във Варна. Младите ще знаят къде да отидат, за да се срещнат с някого. Такова място има много функции. Там се раждат и идеи много често, ей така, в приказки, в обсъждания. Липсва ми такова място. Не знам защо тези места изчезнаха. Съжалявам за това.

- Все пак ние се срещаме помежду си, хора, които се занимаваме с културни дейности...

- Разбира се, добре че все още има такива места за културни събития. Но мисля, че ако имаше едно такова място, щяхме да се срещаме просто ей така.

- Къде обичате да се разхождате из Варна?

- Из целия град. Скоро си мислих, че откривам все още непознати улици. Залутах се около стадион „Спартак“, бях впечатлена какви уютни улички прекрасни има също с мирис на море, с чайки, с разни запазени стари къщички. Разбира се, Морската градина, Гръцката махала – любими места, „Чайка“. Изобщо всяко място ме връща към спомени. Така е, когато оставаш да живееш в родния си град. Не всички хора остават в родния си град. Сестра ми от години не живее

тук, но казва, че когато дойде, веднага в главата й изникват спомени от всяко едно местенце.

- Има ли място във Варна, което много пъти сте рисували или обичате да рисувате?

- Морето, което се подава от всяко ъгълче, което гледах през цялото си детство. Галата може би и заливът.

- Считате ли се за автор, принадлежащ към определена група/тенденция, свързана с Варна? Може ли да се каже, че има нещо, което е отличаващо за хора, които са родени тук.

- Мисля, че не, за съжаление. Разединени сме, дори не се познаваме толкова добре и с младите артисти. Толкова ми се иска да има такава колаборация, да се срещаме и с тях. Може би липсва приемственост. Щом и старите вече нямаме къде да се събираме, съответно и младите няма къде да дойдат. Изчезнаха хубавите места, които имаха традиции. Нищо не става без традиции, прекъсва се връзката и това е.

- Как определяте картините си – по-скоро романтични или по-скоро носталгични?

- Да, знам, че казват това за мен. Може би това е мой натюрел. По-скоро съзерцателни, някакви моменти, които съм преживяла. Да, носталгични, но все си е Варна. Моето си място.

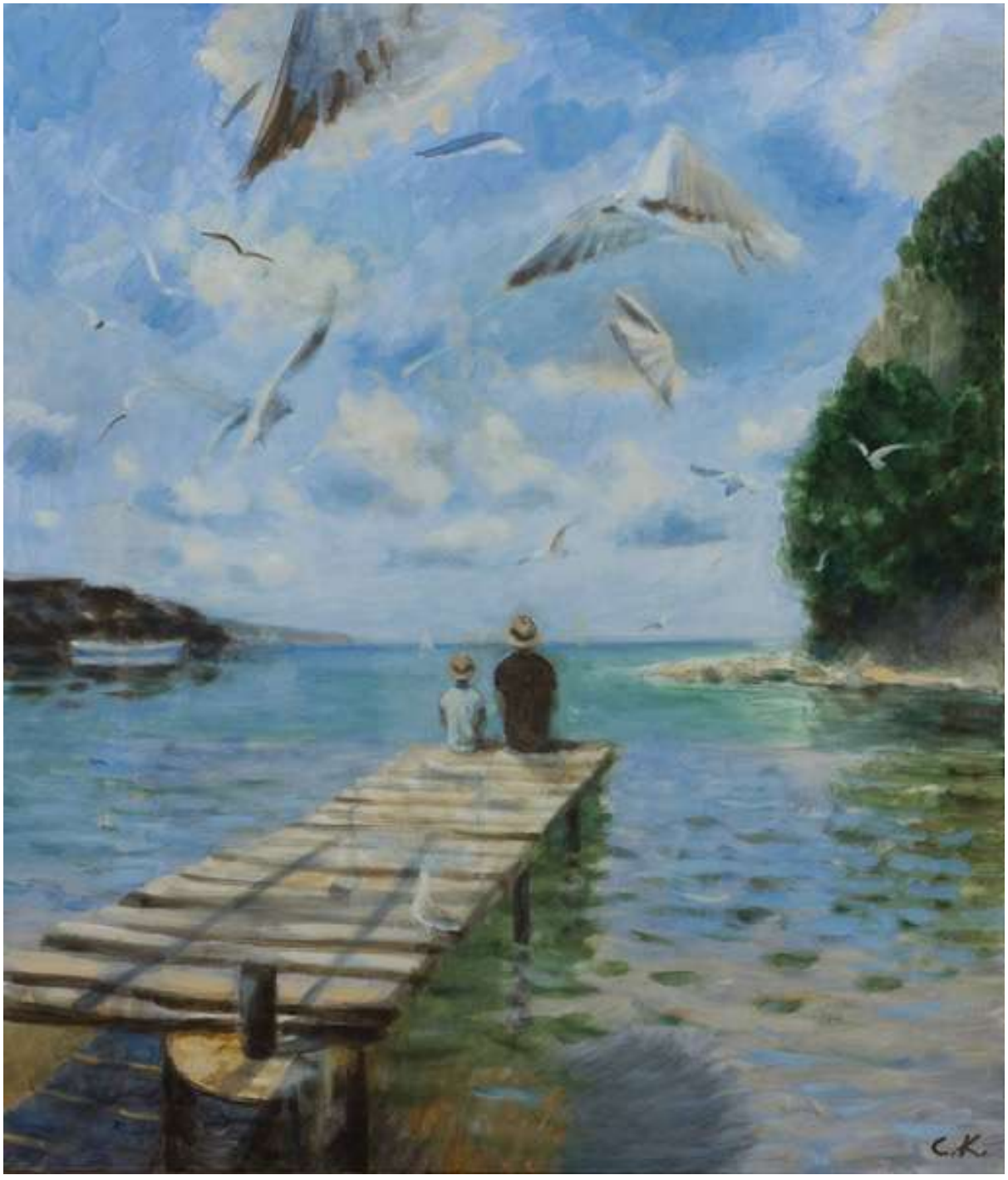

„Тишина“, картина на Светла Косева

Цанко и Борис Цанкови – Варна, морето, сценографията

Цанко и Борис Цанкови са баща и син художници, завършили една и съща специалност – сценография. Разговор за Варна, морето, за любимите места и преживявания.

Цанко Цанков е роден през 1962 г. Семейната му къща се намира на улица „Братя Шкорпил“. Завършва специалност „Сценография“ в НХА. Работи в областта на живописта. Има повече от 40 самостоятелни изложби в България и в чужбина. Една част от творчеството му е посветена на актовата живопис.

Борис Цанков е роден през 2020 г. във Варна. Завършва специалност „Сценография“ в НХА, докторант към катедрата и асистент. През 2021 г. прави първата си изложба във Варна. Занимава се с живопис, 3D моделиране, анимация.

През 2018 г. Цанко и Борис Цанкови правят съвместна изложба в Градската художествена галерия „Борис Георгиев“ във Варна.

- В коя част на Варна израснахте? Променило ли се е съществено това място сега?

Цанко Цанков: Родният ми дом е домът на прадядо ми. След като завърших сценография в Художествената академия, отидох по разпределение да преподавам в Пловдив. Димитър Киров ме прие веднага в групата. Като ме питаха откъде съм, аз отговарях: „Аз съм пловдивски художник, роден в София, живее и твори във Варна". За 60 години, естествено, родното ми място се е променило. Навремето Варна беше спокоен град, чист. Нашата махала беше от ъгъла на ДНФ до един гастроном, който вече го няма. Отсреща живееше Къци Лафазанов. Улицата беше разделена на две. Махалата е много хубаво нещо, защото всеки си намира мястото според характера, без значение кой е баща ти и майка ти. После това изчезна. Когато Борис беше малък, тук нямаше почти никакви деца. Сега има, но е пълно с коли, хвърчат нагоре-надолу, паркират, никой не играе навън, животът се промени.

- Като деца сте си играли на улица „Братя Шкорпил"?

Цанко Цанков: Естествено, на какво ли не – на лимки, на хокей с консервена кутия. Правнукът на Шкорпил идваше през лятото, защото учеше в София, беше хокеист, запали ни, играехме с кънки на асфалта. Карахме колелета. В Девическата гимназия играехме, имаше футболни игрища.

- Има ли друг човек от тази махала, който е станал художник?

Цанко Цанков: Не, няма. Като се замисля, наоколо бяха Лафазанов, Никито Ишков и Златарски, те отидоха да учат кукловодство. Имаше творчески натури, имаше и спортисти. Аз се занимавах с плуване и водна топка. По-късно и синът ми.

Борис Цанков: От малък рисувам. От I клас бях в паралелка с изобразително изкуство в училище „Климент Охридски". Беше естествено. Имаше един период, в който бях отдал повече внимание на спорта, защото тренирах плуване до VII клас. След това 5 години играх водна топка, така ми мина повечето време в гимназията, имам много приятелства оттам. В един момент се върнах към рисуването и изкуството и реших, че искам с това да се занимавам.

- Какви са вашите спомени от детството?

Борис Цанков: Доста излизах в Морската градина, около морето, карахме колело. Братовчед ми идваше от Канада всяко лято и с него по цял ден бяхме по плажо-

вете, в Морската градина, на басейна. С него имам доста спомени.

Цанко Цанков: Спомням си големия сняг, който заваля през 2004 г. Тогава по 5 часа бяхме в Морската градина, с шейни се спускахме от Пантеона надолу. Чак следобед се прибирахме. Движението беше парализирано. След 4-5 години пак имаше един такъв сняг и край. Това не може да се забрави. А през моето детство имаше редовно сняг, до детската градина ме дърпаха с шейна.

- Имате ли любимо място във Варна?

Цанко Цанков: Аз лично не мога да кажа, че имам любимо място. Преди имаше една чистота и спокойствие. Всяка вечер улиците се миеха с маркуч, беше чисто, зелено, имаше романтика като атмосфера. Сега градът е станал мръсен, с натрупани листа от есента. За жалост рушат се и сгради, строят се блокове. Имах една инициатива да рисувам стари къщи и да направя изложба, но видях, че която къща нарисувам, или я събарят, или я преправят.

- Осъществи ли се такава изложа?

Цанко Цанков: Не. Реших, че урочасвам къщите. Имам 5-6 картини, акварели с къщи по „Шкорпил“, по „Скайлер“.

- Рисувате ли къщата, в която живеете?

Цанко Цанков: Да, рисувам я. Тя е от 1909 година. Родът ни тръгва от къщата на Борис Стателов.

Борис Цанков: Като по-малък, с паралелката по рисуване ходехме на такива пленери в Трявна, из Балкана. Във Варна рисувам главно скалите и морето с хоризонта. Харесва ми много Северното Черноморие.

- С какво свързвате морето?

Борис Цанков: Морето е свобода и спокойствие. Като прекарвам доста време в София, се усеща липсата на море, там се въртиш в кръг. Като дойдеш тук винаги гледаш хоризонта и нещата се избистрят.

Цанко Цанков: С плуване. Преди време направих изложба с картини от плажа. Това е едно особено място, защото пред теб е морето, природата, хоризонтът, безкраят, стихиите се сливат, а градът е зад теб. Там всеки се съблича гол и не е важно дали имаш златни ланци, какъв си, що си, каква кола си спрял отпред. Всеки се съблича гол пред природата. Това е едно междинно място, където се откъсваш от урбанизацията, от етиките, сливаш се с природата. Дали един човек е професор или президент няма никакво значение. Но сега и те започнаха да се отделят в заграждения, вип зони. Чо-

вешката простотия няма граници.

- Значи плажът е място за социологически наблюдения, освен естетически?

Цанко Цанков: Да, естествено. Плажът е свободна зона. Другото интересно е, че в Академията те учат композиция, а като отидеш на плажа има такива хубави композиции, които с в пълен разрез с цялата тази академичност. Гледаш една компания седнала, единият се завъртял на една страна, другият на другата, третият оправя чадъра. Плажът - това е животът. Интересно е и от формална гледна точка в живописта.

Борис Цанков: Плажът е като граница към свободата, забравя се кой какъв е и откъде идва и защо. Но дори и на плажа вече присъства тази комерсиализация. Трябва да си запазваме по-дивите плажове, които остават все по-малко.

- Смятате ли, че като ги рисувате, допринасяте с нещо за това те да бъдат оценени и опазени?

Цанко Цанков: Категорично не. Аз съм против тези твърдения, че художникът пресъздава висши неща, това са измислици на социума. Художникът е човек, който се самонаблюдава и се развива. Правиш го за собствено развитие. По този начин ти се самоуважаваш. Когато се самоуважаваш, уважаваш и другия. Когато не уважаваш другия, значи си комплексар, гледаш да се конфронтираш.

- Какво бихте направили, ако станете кмет за един ден?

Цанко Цанков: Никога няма да стана. Политиката е за нереализирани хора. Например мен ме питат кога съм станал художник. Бях на една изложба през 2006 г. в Дрезден, поводът беше 800-годишнината на Дрезден. Там ме питат това. Аз казвам: „Аз съм роден художник“. И те, простаци също, смеят се и казват: „Ти с четката ли си се родил“? Аз от малък рисувам и знам, че ще бъда художник. Това си го носиш вътрешно. Не съм се чудил лекар ли ще стана, даскал ли, зарзаватчия ли. По този начин си щастлив, защото още от малък като знаеш какво те влече. Аз дори исках да стана художник на анимационни филмчета, но нямаше такава специалност. Спомням си, че когато кандидатствах и ме приеха през 1983 г., откриха тази специалност „Анимация“ в Художествената академия специално за 4 човека, синове на аниматори.

- Има ли нещо, което ви липсва във Варна?

Цанко Цанков: Отношението към хората на изкуството и по-специално изобразителното изкуство. Варна няма собстве-

на сграда, където да си прави програмата на групата. Навсякъде, където има художествена група, си имат самостоятелна зала с програма – пролетна, есенна изложба, преди имаше „Голо тяло“, „Морето“ и други. Галериите, които вършат някаква работа, се броят на пръсти.

Борис Цанков: Срещам повече хора от Варна в София, така че по-скоро ми липсва тези хора да са във Варна. Тук не срещам толкова възможност за по-качествена комуникация.

- Считате ли се за автори, принадлежащи към определена група/тенденция, свързана с Варна?

Цанко Цанков: Не бих казал. Всеки автор си е различен в техника, материали, изразяване. Преди бяха обособени на едно място – в групата „Вулкан“, но пак всеки беше различен. Това също е проблем във Варна, всеки се спасява сам, къде да има ателие и да работи. Най-големият проблем за мен е, че не можеш да кажеш „варненски художник“, защото няма къде са се събираме, няма общност. Преди имаше Дом на художника. Сега всеки е за себе си. Има Сдружение на художниците без галерия. Другите имат. Хасково, Разград, Пловдив, Ямбол, Бургас правят си 4-5 изложби през годината. Всичко е създадено от художници. Сценографа тук-там го пише. Ако сценографът не направи сценографията, актьорите и режисьорът ще си четат пиесата на маса. Видимият свят е създаден от художник, от Творец. Не е създаден от режисьора или от актьора. Ние сме тук актьори и играем, но ако я няма тази среда, къде ще играеш? Много е подценявана ролята на художника в социалния живот.

Борис Цанков: Въпреки че съм роден във Варна, не намирам за нужно мястото, където си роден, да се изтъква. Можеш да работиш с хора от цял свят и това, което създавате, е общо. Вече няма такова деление според градове. По-скоро ако има някакви общности, те се създават на база на общи средства или общи проблеми, които се изследват. Зад това стои някаква идея, нещо, което ги обединява, което може и да е градът.

- Кое е водещото във Вашата работа като преподавател?

Борис Цанков: Това е взаимен процес. Колкото аз мога да дам, толкова и те могат да ми дадат. Главното е да се получава смислен и интелигентен диалог, да има полезна комуникация и тя да е двупосочна. Доста е зареждащо да преподаваш на по-големи хора.

Цанко Цанков: Аз бях учител на гимназисти в Пловдив, в Художествената гим-

назия за сценични кадри, 3 години по разпределение. Тогава бяха други времена.

- Има ли приемственост в това, че и двамата в един момент ставате преподаватели?

Цанко Цанков: Има. Прадядо ми и прабаба ми Константин и Елена са завършили в Сант Петербург и са били в гимназията в Солун, основават Девическата гимназия във Варна – той директор, тя преподавател. А мен в 9-и клас ме изключиха от тази гимназия с поведение 2. Трябваше да се ходи с униформа, да бъдеш с черно или бяло поло. Като станеше 6 часа, отивах да рисувам при Альоша Кафеджийски, готвех се да кандидатствам. Затова завърших в училище „Елин Пелин“. Майка ми също е била учителка по химия, физика и немски в Суворово. Във Варна не й намериха работа, защото бяхме от неблагонадежден род. Когато си по-свободолюбив, нормално да си повече бунтар.

- Кое е любимото ви място във Варна?

Борис Цанков: Плажът.

Цанко Цанков: Плажът, морето, да се разходиш по брегова линия по всяко време на денонощието и на годината, защото морето винаги е различно. Живеем на прекрасно място като природа. Хората си пазят старите сгради, цели квартали. Когато си разрушиш историята, миналото, архитектурата, какво остава ... На нас ни остава да работим на тихия фронт. Най-важното е да си вършиш работата. Как ще те оценяват, дали ще те оценяват, няма значение. Ти си свърши работата, ако имаш самоуважение, ще уважаваш и другите.

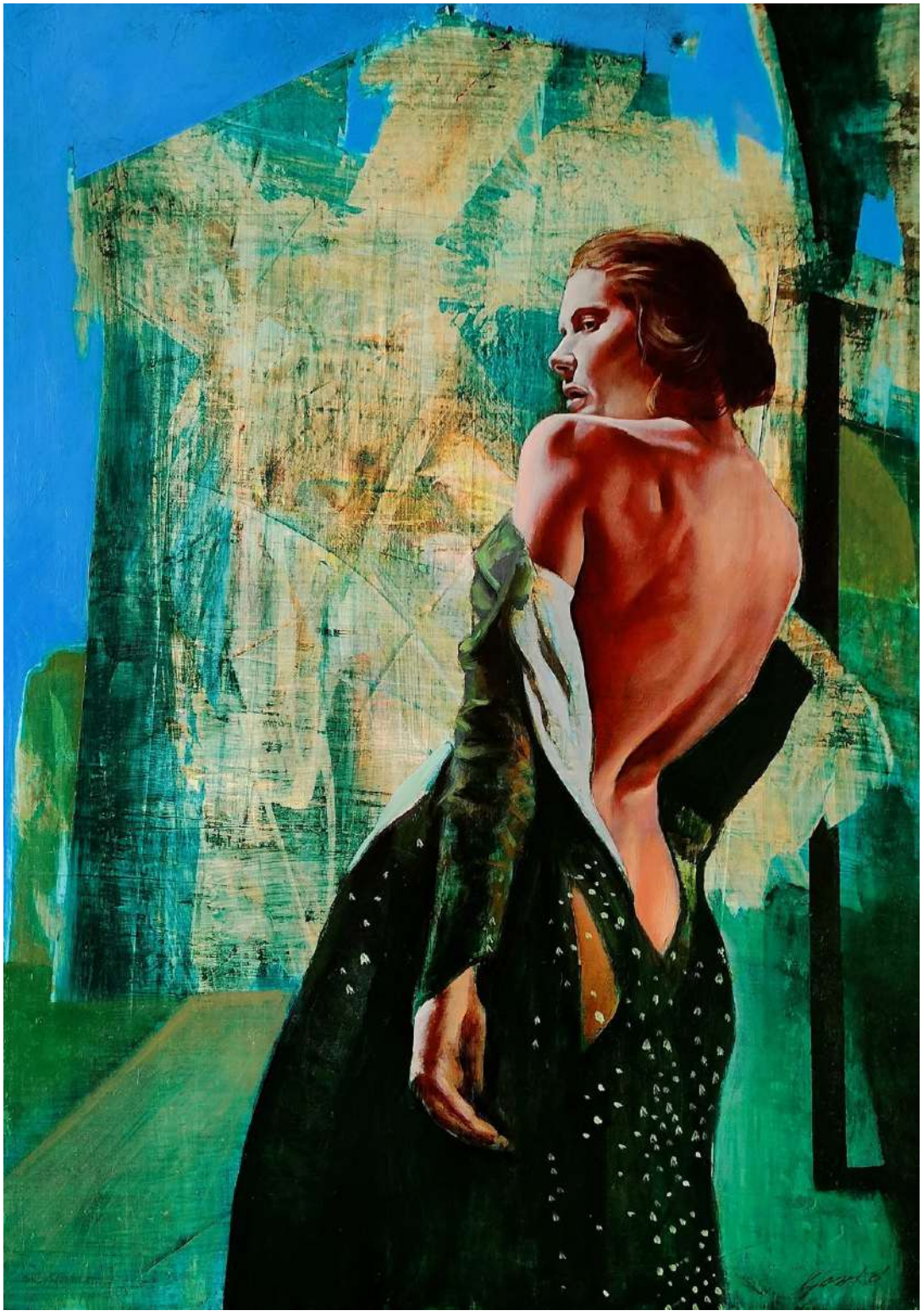

„Мизансцен“, картина на Цанко Цанков

Къщата на Шкоприл на едноименната улица. Картина на Борис Цанков

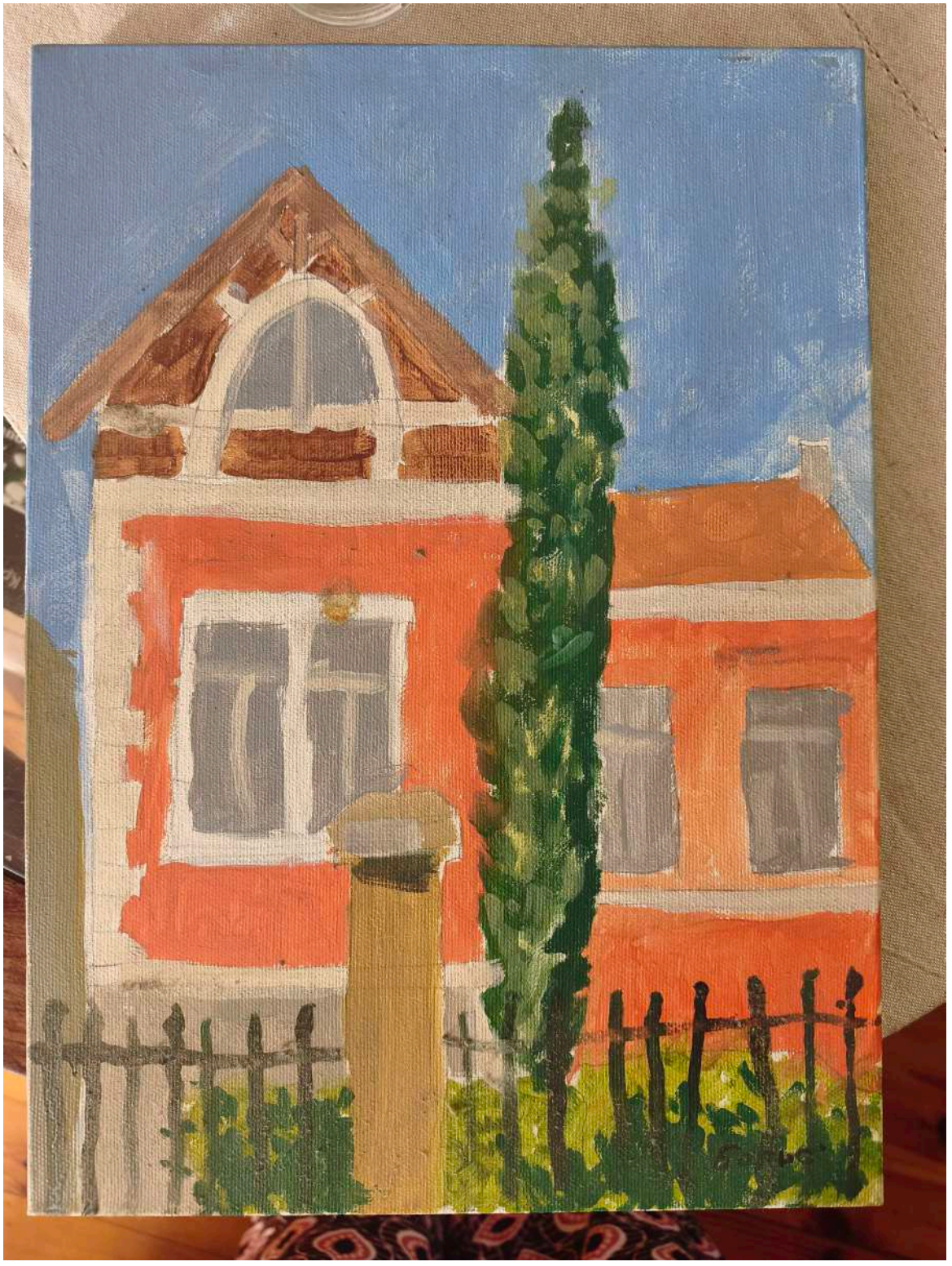

Веселин Костадинов – изкуството като полет в пространството

Какви са предизвикателствата на пространството като място за живеене и за творчество – разговор с Веселин Костадинов за скулптурата и мястото на художника.

Веселин Костадинов е роден през 1955 г. във Варна. Завършва скулптура във Великотърновския университет в класа на Константин Денев. От края на 80-те участва в национални симпозиуми по скулптура. Работи с дърво, камък, бронз, теракота, както и живопис. Негови скулптури има и на обществени места. На бул. „Княз Борис I“ се намират 2 от тях – „Разходка“ (фигурата на жена в близост до хотел „Черно море“) и паметникът на Дабко Дабков.

- В коя част на Варна премина Вашето детство и какви са Ви най-хубавите спомени оттогава?

- Роден съм в района на днешното кметство „Приморски“ в къща на улица „Никулицел“, на чието място вече има нещо друго. На тази улица всички хора се познаваха. Бяхме като едно голямо семейство. Имаше ценности. Спомням си, че срещу нас живееше ляля Анка сладкарката, на която когато докарваха въглища, тя ни викаше да й ги прибираме. След това ни канеше у тях и ни черпеше с домашна лимонада. Нейната дъщеря беше художничката и учителка Сийка Равноустова, която вече я няма. В това семейство израсна Боряна, хористка във Варненската опера. Къщите си имаха наименования – розовата къща, например. Понякога сънувам тези къщи. Не си спомням толкова често да съм минавал по улица „Баучер“, но ми се е набил такъв сън в съзнанието: засилвам се по тази улица, в един момент политам над къщите и стигам до морето. Като малък, когато ходех за риба или да събирам миди, когато гледах под водата, зад някой висок камък имаше риф, като пропаст. По същия начин такова усещане имам, когато стигна брега на морето в съня си. Много реални усещания.

- Този сън не се ли превръща в произведения на изкуството?

- Веднъж. В периода, в който правех картини върху дърво, смесица от резба и живопис, бях направил един майстор Манол, който приличаше на мен. Сякаш аз летя над къщите.

- С какво свързвате морето?

- Морето от най-ранна възраст за мен е било място за изповед. Разговарях с него, споделях най-съкровени неща. В пубертета имах пъпки и когато ги наплисках с морска вода, те изчезваха. Спомням си, като малки се събирахме момчетата от махалата, бягахме по улица „Найден Геров“, стигахме до морето, до Вълнолома и се връщахме обратно до Офицерския плаж. Изминавахме целия този път до Вълнолома и обратно и се прибирахме вкъщи. Това ставаше в 5 и половина сутринта. След това отивахме на училище.

- Защо решихте да станете художник?

- Причината е много странна. Моите родители работеха тежък труд. Неизвестно защо баща ми беше купил една книга – „Технически наръчник на художника“ на Карил Цонев. Като малък започнах да я чета, явно е представлявала инте-

рес за мен. Той описва как бои на цинкова с бои на оловна основа не трябва да се смесват, защото при изсъхване те се напукват, трябва да се изследват цветовете непрекъснато. Това се оказа бариерата да се занимавам с живопис и се занимавам със скулптура. Не бях добър по химия, не можех да правя такива анализи на цветовете, беше ми странно един художник да ги прави. Бях малък, баща ми ми отля в една щайга кубче от гипс, което започнах да дялкам. Исках да направя фигури на балетисти, без арматура вътре.

- Кой беше първият Ви преподавател?

- Започнах в школата на Альоша Кафеджийски. В града имаше две школи. Едната беше на Христо Боев, а другата на Альоша Кафеджийски. При него се учеха много от сегашните художници, някои вече не са живи. Някои не искат да си признаят, че са се учили от него. Спомням си как моята съученичка Павлина Райкова ме заведе там, след това тя стана съпруга на графика Петър Петров, който вече го няма. Имах 4 скицника по 80 листа с рисунки и една или две чанти с дървени скулптури, защото смятах, че дървото е добър материал за скулптура. Така започнах да рисувам при него. В тази школа вече беше Пламена Рачева. Същата година нея я приеха и тя отиде да учи в университет. На мен не ми беше достатъчно да ходя в тази школа, обменях информация с другия голям скулптор във Варна, Евгени Баръмов. С него сме имали много съкровени разговори. В един момент отидох да се уча дори и при Христо Боев.

- Има ли нещо, което Ви липсва във Варна?

- Много неща ми се иска да има. Иска ми се да има повече пространства. Да не се завземат всички свободни терени със сгради и блокове. Те са белег на едно леко минало време. В Западна Европа състоятелните хора живеят в къщи. Някога бившите управляващи Варна така са планирали града, че са оставяли пространства, с които да се занимават следващите управления на града. Днешните управляващи Варна сякаш не дават перспектива накъде да върви градът към следващите управители. Тогава трябва ли да станем като Испания, да започнем да рушим, за да се отварят терени?

- Къде обичате да се разхождате из Варна?

- Навсякъде обичам да се разхождам. По всички улици, не само в Морската градина. Естествено, моят район е кварталът зад Спортна зала, около кметство

„Приморски“.

- Има ли място във Варна, което обичате да рисувате?

- Интересуват ме най-вече живите хора. Интересува ме движението, пропорциите на фигурите, атмосферата, която носят. Липсва ми във Варна място за комуникация на артистите. Обществото като че ли няма потребност да чуе какво мислят тези хора за града, за държавата. Излизат един хора, наречени политици, които говорят нещо от първа инстанция от името на хората. В историята остават имената на артистите. Кметовете са хора, които са разполагали със средствата на града и са ги разпределяли. Във времето ще останат имената на Альоша, Евгени, Иван Ковачев, какво са направили. Обществото трябва се допита до тези хора, които ще оставят диря след себе си. За мен най-важни са хората на перото, поети, писатели, това са хората на духа, другите най-важни освен художниците са композиторите, не изпълнителите, не танцьорите, не музикантите, защото те се сменят. Във Варна има 20 души, които композират, те са хората, които могат да дадат анализ, мисъл, идея за звуковата среда, в която израстваме, за формирането на вкуса. То се формира със словото, визията и звука. Това са много важни неща, средата, в която ние се развиваме. Много ми липсва в града градската музика. Някога баща ми е свирил руски романси в Казиното. Той обичаше да свири една песничка за Костя - моряка. Реших да видя каква е тази песен от Одеса, оказа се, че тя има над 100 варианта, тя е като звуков знак за Одеса. Тази песен е дошла до тук по някакъв начин. Спомням си в Руан във Франция, където дъщеря ми учеше и работеше. Имаше четвъртъци през лятото, в които на 7-8 сцени се провеждаха мини концерти. На едното място свиреха джаз, на другото по-различна музика, на третото се танцуваше танго на улицата от хора от различни клубове. Канили са ме и мен. Търсеха начин да привличат случайно минаващи хора и се получаваше много приятна атмосфера. Липсва ми чисто градската атмосфера на града. Липсват ми разговорите между художниците, не носталгия към миналото. Не може да се запълни празнината, която са оставили някои хора. Например Венци Антонов събираше определен кръг от хора сутрин на кафе, разговаряхме, обменяхме мисли половин – един час и след това всеки си тръгваше по пътя, но тази комуникация беше много важна и нужна. Сега сякаш няма потребност от общуване, от обмяна на мнения.

- Имате ли съвместни идеи с дъщеря си, която също се занимава с визуално изкуство?

- Да, имаме съвместни идеи. Дори тази голямоформатна работа, която тя направи, е в училището, в което аз направих върху две големи стени два стенописа. Всичко започва от нивото на хората, които срещаш. В това училище в едно село директорът е завършил Софийски университет. В колко варненски училища директорите са завършили Софийски университет? Трябва да се привличат такива хора. Когато учителствах в училище „Никола Вапцаров" във „Възраждане", в училището имаше 5-6 човека, които бяха завършили Софийски университет. Когато дойде време да приключа с училището, нямаше нито един такъв.

- Считате ли себе си за част от тенденция, група, съществува ли понятие „варненски художник"?

- Аз съм част от обществото „Вулкан". Считам себе си за типичен варненски автор. Не знам точно какво се разбира под това. Нагласата ми е да променям нещата. Когато казват, че човек се променя, значи се развива. Заложено ми е да не тъпча на едно и също място или да повтарям правени неща, а да търся нови и нови работи. Това се опитвам да правя. До каква степен във Варна има такава нагласа да се променят нещата... Имаше период, в който имаше такава нагласа в екстериора, в жилищната среда, да се променят. Като че ли в последните години това малко отиде на заден план, което не е добре. Днес минах покрай Слънчевия часовник в Морската градина и видях, че зацветяват терена. То става така, че няма никаква връзка със слънчевия часовник, а тази тревна площ е заради него, там има означения за числата, а затревяването става сякаш това не съществува. Имаме претенции за много неща, а не се допитваме до хора професионалисти. Трябва да имаме памет и отношение към нещата, които са били в града, които се случват и които ще бъдат.

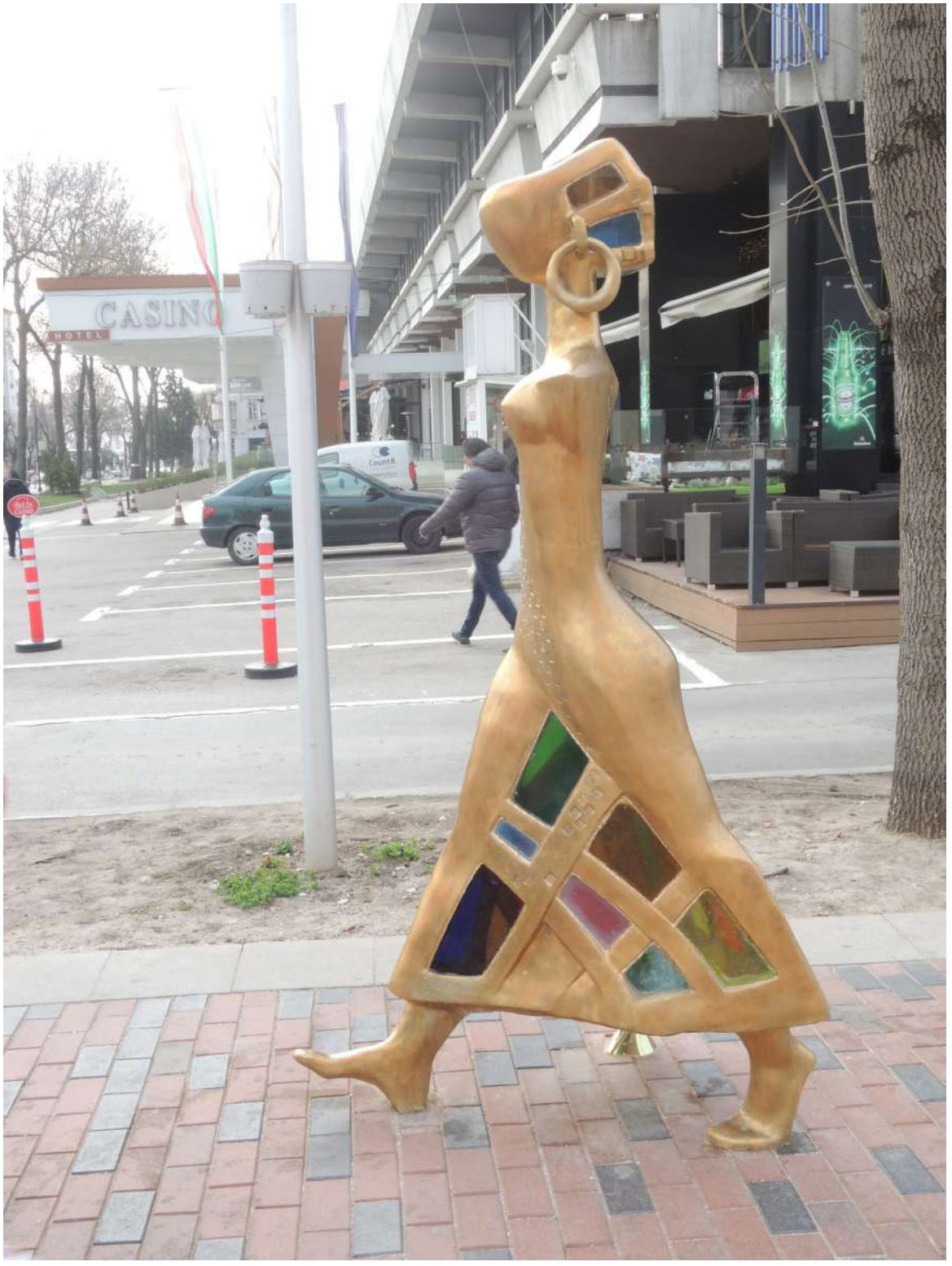

„Разходка“, скулптура на бул. „Княз Борис I“, снимка архив Веселин Костадинов

Там, където морето е дом

Даниела Паскова

Даниела Паскова работи като медицинска сестра в Спешно отделение на Военна болница – Варна. Животът й е свързан с морето – родена е в Балчик, но отдавна живее във Варна. Автор е на няколко книги с проза. Член е на Сдружение на писателите Варна.

В края на септември есента шареше листата на дърветата като изкусен художник. На палитрата си към зеленото тя прибавяше все повече кафяви нюанси, докато накрая грабна направо жълтата тубичка и се развихри. Бързият замах на четката накара всичко да заблести в слънчева охра, а вятърът раздуха мокрите листа, посипа ги по земята и изцапа със златно навсякъде.

Рая излезе през входната врата и вдиша с наслада свежия въздух. Утрото сякаш чакаше нея, за да заплаче тихо. Ситни капки дъжд се посипаха от облачното небе, сякаш невидима ръка бе дръпнала ефирна завеса от блестящи бисерчета върху притихналите улици. Градът бавно се разбуждаше. Шарени чадъри никнеха като гъби, а скрилите се под тях хора забързано крачеха в локвите и се оглеждаха във витрините на още затворените магазини. Отнякъде се чу клаксон на нетърпелив шофьор, а гларусите подеха грозния звук и го превърнаха в крясък. Птиците тъжаха за отиващото си лято, за слънцето, за топлите дни и неспирните тълпи от туристи в морския град. И колкото и тъжно да звучаха писъците им в дъждовното утро, нищо не би могло да смути есенна Варна и нейните хора. Защото след дивото и шеметно лято точно през есента беше

времето, в което местните усмихваха душите си. Само един поглед към морето им стигаше, за да се препълни сърцето им с любов и щастие. Защото си бяха у дома… Истински късметлии, че морето бе техен дом през цялата година.

Телефонът на Рая звънна и я събуди от унеса. Тя погледна дисплея и по лицето ѝ се плъзна топла майчина усмивка.

– Здравей, Иво. Добро утро, момчето ми.

– Здравей, мамо. Как си? Какво правиш?

– Разхождам се. Реших да отида до морето. Утрото е прекрасно.

Рая описа на сина си есенна Варна. Разказа му за свежия ветрец, играещ си на гоненица с отронени жълти листа, за мокрите улици и вървящите по тротоарите шарени чадъри, за писъка на тъжните гларуси и блестящите кристални капки дъжд по ръкавите на нейното резедавото палто. Говореше ли, говореше с топлина и обич, а младежът я слушаше притихнал. Откакто Иво замина да следва във Виена, двамата с майка му си изградиха една традиция: понякога тя му описваше с думи всичко, което вижда, а той го рисуваше.

– Стигна ли вече? – попита Иво.

– Почти – отговори Рая. – Ти готов ли си?

– Разбира се. Не се съмнявай – усмихна се той нетърпеливо.

Жената забърза по площад „Антон Новак“ и премина под монументалната колонада на входа на Морската градина. За миг се загледа в слънчевия часовник вдясно. В този облачен ден и лебедът изглеждаше тъжен, точно като гларусите. Може би защото знаеше, че днес нямаше да има сянка, или просто и той тъжеше за отминалото лято в морския град. Рая подмина Морското казино и се насочи към крайната пейка под кестена вляво от стъпалата. Сложи найлонова торбичка на мокрите дъски и седна върху нея. Извади от чантата си слушалките, свърза ги с телефона, после бръкна за големия бележник и химикала си. Прибра телефона, въздъхна и се приготви да пише.

– Готова съм! – извика победоносно тя.

– И аз! – отговори синът ѝ, намести се пред таблета и взе писеца.

„Неусетно дойде есента тази година. Тихо, като по терлички, притича и докато се оглеждаш листата на дърветата са пожълтели, а ветрецът на ранина е изтънял и захладнял. Само на слънцето не му се искаше лятото да си отива и още с изгрева упорито се плъзгаше по морето – от хоризонта та чак до плажа. Тежко се разбиваха вълните с прибоя, а чайките по пясъка пищяха тъжно. Пусто беше рано сутрин в Морската градина –

пусто и някак притихнало. Сякаш градът беше уморен от изминалото диво лято и от денонощната, неспирна глъчка. Като че ли и самото време беше забавило своя ход. Бързаха само малцината минувачи. Заваля...“

– Иха-а-а! Чакай, чакай. Днес си особено продуктивна, мамо. Написа цял абзац, а аз още подострям молива си. Тц, тц... Хайде, чакам... – смееше се в слушалката Иво.

– Прав си. Днес мисълта ми тече особено бързо и едва успявам да я запиша. – Рая вдигна поглед от белия лист и се загледа в хоризонта. – Ех, да можеше да видиш морето сега, момчето ми! Толкова е синьо-о-о, като тъмно мастило. Сигурно е заради облаците или заради дъжда, а може и да се сърди на пищящите чайки... Чуваш ли ги?

Иво не отговори. Само прехапа устни, стисна по-силно писеца и започна да рисува – хоризонт, море, облачно небе, грачеща чайка на пустия плаж и още една, полетяла в небето с широко разтворени криле.

Майка му продължи:

– Ето, това е за теб. Той е героят на историята. Продължавам – каза Рая и започна отново да пише, изговаряйки думите на глас, така че да ги чува младежът:

„Стамен бръкна в джоба на поовехтелия си панталон и извади малка найлонова торбичка.“

На дисплея под ръката на Иво се появи силует на мъж...

„С трепересщите си пръсти я разтвори, напълни в шепата си трохи и ги посипа по земята. Притихна. Кестенът над него зашумоля.“

С един бърз замах на четката на скицата се появи пейка и дърво до нея...

„Пожълтелите листа се раздвижиха и ята гладни врабци се спусна към земята. Възрастният мъж се усмихна...“

Малки птички затракаха с човки по екрана на Иво. Рая млъкна и даде време на сина си да дооформи силуетите.

– Ей! – изведнъж извика тя.

– Какво стана? – тревожно запита младежът, но бързо се успокои, щом чу смеха на майка си в слушалките.

– Еми... Един кестен падна и ме удари по главата. Ох... – изстена жената, докато разтриваше удареното място и малката набъбваща цицина отляво над ухото. Двамата се разсмяха звънко. Говориха още дълго. Тя пишеше, той рисуваше. Рая вървеше из града. Току се спираше някъде и сядаше да запише нещо, а Иво създаваше файл след файл:

Кривото дърво в Морската градина с ка-

терещи се деца по него. В клоните му – заплетено шарено хвърчило…

Алея, отрупана с нападали кестени. Търкалят се под гумите на летящо детско колело с помощни педали…

Фонтанът на Сирените – едри капки дъжд се врязват със сила в огледалната повърхност на водата и мигновено на мястото на сблъсъка се образуват танцуващи кръгове, а сребристи мехурчета въздух потъват и изплуват веднага обратно нагоре, пукайки се с едва доловим шепот…

Кестени на крайморската алея – редуват се дърво с есенни листа и стълб с поклащащи се от вятъра фенер. И пак дърво – стълб, дърво – стълб… Развиделява се. Фенерите още светят, а през жълтите листа наднича изгревът и прокарва златна пътека в морето…

Вълноломът със скулптурата „Очакване“ – Иво добре помнеше позата на бронзовото момче, сочещо с вдигната ръка към далечината в морето, сякаш е забелязало пристигащ кораб. Нарисува го, докато Рая четеше трогателния стих на големия поет Валери Петров:

„…Бели чайки сред синьото лето,
бяло корабче с надпис познат,
мачти, мачти, комини и ето,
невидял нито къс от морето,
вече влязъл съм в морския град.“

Рая се прибра. Дописа разказа за Стамен и го озаглави „Белият човек и лицата на морето“. Изпрати го на сина си във Виена. Той го прочете със сълзи на очи. Довърши скиците на любимите си места в родния град, качи ги в пощата на майка си, а тя ги украси с думи. Все по-често двамата се вдъхновяваха и допълваха един друг. Истинска симбиоза от изкуство – думи и багри в перфектна хармония… Само разстоянието помежду им носеше лека тъга, досущ като тази на пищящите гларуси на плажа. А разходката им из Варна се повтори след няколко дни, но вече без тя да пише, а той да рисува… Вървяха заедно, хванати под ръка, смееха се и обикаляха града, защото на следващия ден Иво си беше купил самолетен билет. Прибра се у дома, за да види с очите си есенна Варна – морето, пясъка, чайките, жълтата охра и скачащите пръски във фонтаните, облачното небе и пакостливия хладен бриз, кестените по алеите и слънчевия часовник с лебеда, отброяващ минути и часове живот с тихо движение на сянката в слънчеви дни.

Където и да отидеш домът винаги ще те привлича… точно като топлата прегръдка на мама… дори и тогава, когато остане само в спомените…

Яков Шустов. Цикъл „Есен във Варна“

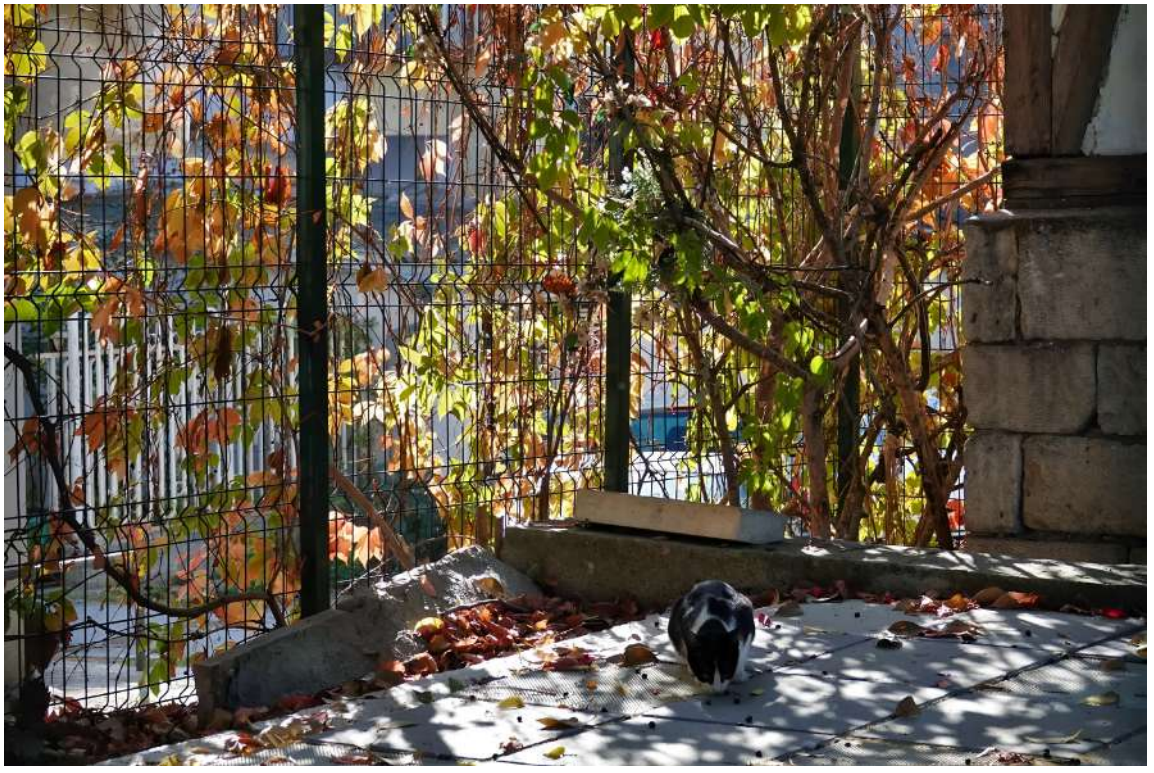

Яков Шустов е роден в Москва, но живее във Варна от 2014 г. Започва да се занимава с фотография в средата на 80-те години. Работи като журналист. Във Варна прави фотографии от различни събития.

MUSIC

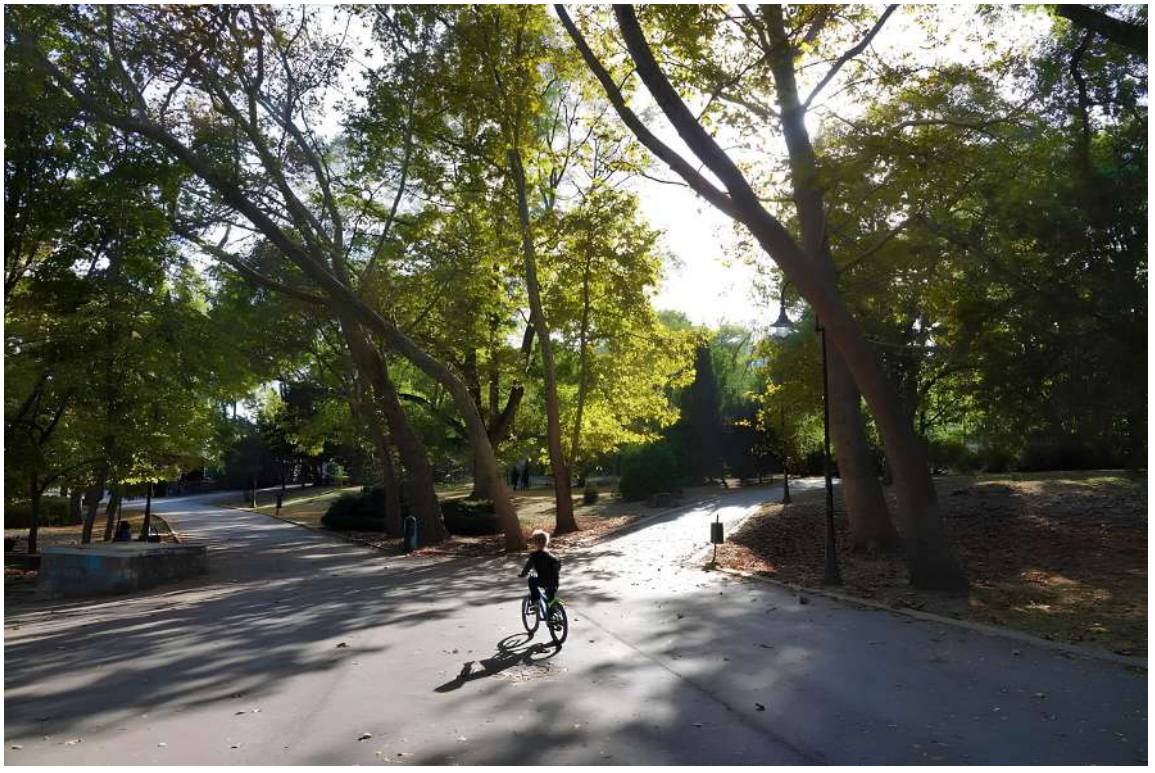

Моята родна къща

Боянка Койчева

Боянка Койчева е председател на Клуба на ветераните туристи към ТД „Родни Балкани“ – Варна.

Имам щастието да съм родена в самия център на град Варна, в семейството на фамилията Блъскови. Моят прадядо, Рашко Илиев Блъсков, се смята за родоначалник на българската варненска печатарска, издателска и книжарска дейност. Заедно с двамата си сина Илия и Владимир, подкрепяни от варненската общественост, те работят за развитието и утвърждаването на Варна след Освобождението като културен център.

През 1898 г. в града пристига още един представител на фамилията – Боян Блъсков, внук на дядо Рашко. Баща на Боян е Димитър Рашков Блъсков, оставил трайни следи в училищната, читалищна и просветна дейност в село Ченгел (сега Дивдядово, квартал на град Шумен). Създател е на един от първите ученически пансиони в България. Починал млад и оставил сина си поп крилото на „Съзвездието Блъскови“, както ги е нарекъл Христо Ботев.

Младият човек веднага регистрирал предприятието като книговезница и книжарница, но постепенно поема и издателската дейност. Новата книжарница е първото място в града, където се обединяват книжовната дейност и разпространението на книги и печатни издания, заедно с книжарски стоки и ма-

териали. Книжарницата става средище, достойно за посещение от малки и големи, възможност за срещи на познание, идеи и любов към литературата.

Дядо Боян се оженил за детската учителка Паунка х.Вълчева. Завършила Девическата гимназия в София, тя въвела много хигиенни и практически правила у децата, но най-важната ѝ заслуга е новата традиция да се украсява коледна елха в града.

Собствена къща дядо построява едва през 1922 г. на скоро освободено празно място от турски гробища. При изкопните работи се откриват три гръцки амфори: двете са предадени в новата археологическа сбирка, а третата остава в семейството.

Същата ни се намира на ъгъла на улиците „Преслав“ и „Панагюрище“. „Преслав“ тогава е най-голямата, която води от новото пристанище към централния площад и не всички сгради по нея са съществували. Има много обществени сгради и хотели, но има и много места, които са останали само в спомените ни.

Строителят на къщата ни арх. Георги Костов е оставил трайни следи в оформянето на Варна като съвременен европейски град и пристанище. Сградата е ъглова голяма постройка за двама собственици с две лица към двете улици. Първият етаж е запазен за търговска дейност. Вторият и третият етаж са с различна височина, но с просторни прозорци, с вградени пластични елементи – плетеници от растения и цветя. Има и няколко тераси с красиви метални решетки. А на първия етаж на нашата част имаше просторен остъклен цветарник, отпред с вътрешна тераса. По време на моето детство беше пълно с цветя и най-важното място за игра.

Във височина къщата завършва с масивен корниз. Над него на самия ъгъл е разположена фигура на две деца с учебни помагала в ръцете. Скулптурите са дело на известния наш съгражданин Кирил Шиваров, който сам пожелал да ги изработи. Моята леля тогава на 11 години седяла пред книжарницата на баща си и показвала на младо момче, работещо там, как да изписва буквите в тетрадката си. Шиваров случайно присъствал на сцената и решил, че няма по-подходяща украса за къщата на книжаря. Образът на малката ми леля е първа портретна скулптура в архитектурната среда в България.

През 2010 г. сградата беше основно ремонтирана. Тя много отдавна е архитектурен паметник на културата. Поставена е мемориална плоча за собственика на дома.

Би трябвало държавата да намери начин да помага при ремонта на старите забележителни обекти. Сменят се собственици, сменят се поколения и няма гаранция колко време ще оживее това, което все още радва очите и напомня за изтъкването на родния ни град.

Родната къща на Боянка Койчева.
Снимки: Елена Владова

Снимките, които предстоят

Станка Бонева

Станка Бонева е филолог и философ по образование. Има дългогодишен опит като преподавател. Член е на Българския хайку съюз и на Сдружение на писателите – Варна. Има издадени книги с поезия.

Единствените клишета, които приемам, се отнасят за моята Варна: „перлата на Черно море“, „морската столица“, „лятната столица на България“, “ветроходната столица“, „градът на най-старото злато“... По едно време я наричаха „най-красивият български град“, твърдение, с което съм съгласна, защото е моят град, и все по-разколебана в него, когато прекомерното застрояване ми скрива гледките, а видът на рушащите се прекрасни къщи ми причинява усещане, подобно на физическа болка.

Обичам да я снимам, макар че съм най-лошият фотограф на света. Радвам се на уловените моменти и почти се разплаквам от изтърваните. Гаргата, която отнесе за секунди корабче-оригами от салфетка; детето, което тропаше с крачe от яд и се обръщаше да гледа как някакъв батко носи най-красивото плюшено мече на света за приятелката си; шестте котки, наредени като за фотосесия върху трите стъпала на една бивша фурна, отдавна затворена. За този изтърван момент се ядосвах месеци наред. Те лежаха в горещ неделен следобед: три на най-горното стъпало, две на средното и една – на най-долното. В пълна симетрия. Не помръдваха. Знаех, че ако не ги заснема, никой няма да ми повярва. Започнах да бъркам трескаво в чантата си,

извадих телефона и – батерията падна.

Но пък „в природата нищо не се губи“. Имам снимка на лястовица с голяа-а-ам червей в човката. И снимка на сляпата улична цигуларка с балната рокля посред зима (къде ли изчезна тя?). И снимка на тълпичка фотографи, които снимат друга тълпичка. И на кълвач, който кълве не дърво, а стена. Много обичам да снимам една конкретна пейка пред Морското казино. Защото там заснех през есента на 2011 година най-тъжния човек с най-тъжното куче. Седнах на разстояние от тях и си измислих стихотворение. За съгражданин, който на другия ден ще замине за чужбина. И между редовете: старото куче няма да го дочака.

Явно обичам да снимам и „призраци“. Несъществуващи вече места от моето детство. Лозята, в които играех на жмичка и които вече са жилищен квартал. Старата обществена пекарна, където нашите носеха огромна тава гювеч да им го изпекат. Едно скришно стълбище, на което седяхме в летните нощи с други деца и си разказвахме „страшни случки“. Малката горичка от салкъми и дървета, наречени „копривки“, чиито дребни кафяви плодчета са сладки и се ядат. Парковата копривка и днес се среща тук-там из Варна, а аз злорадствам, че съгражданите ми не я забелязат. През есента не я подминавам, без тайно да си набера и похапна от тези „барабонки“, както ги наричаше една възрастна плетачка на покривки. Нищо, че между костилката и кожицата почти няма „месо“. Ползвам ги вместо семки. А за един прекрасен ров в кв. „Чайка“, с вода на дъното (и пълен с жаби и попови лъжички за игра), направо не ми се говори.

И не, не изпитвам носталгия по миналото варненско време. Нося го в себе си, но днешното е също интересно за живеене. Откъде и да го погледнеш. Любопитна съм какво още има да се случва. Варна се променя, но отдавна не се губя по улиците ѝ. Защото Градският часовник е моят стожер. Закъдето и да съм тръгнала, незнайно как често се озовавам при него. Ако бях дете, щях да легна на някоя пейка наоколо и да гледам нагоре как облаците прелитат над кулата му. Може някой ден да го направя, но трябва да съм достатъчно стара, тоест отново дете, за да се случи. Някой ден. Кой знае.

Жестокият Кронос изяжда децата си:
смъртните и безсмъртните

Но нашата памет не му е подвластна,
чрез нея възкръсват най-скъпите.

Ако някой поиска да върне в своя полза
часовника или спре времето,

той ще застине завинаги там – в
ретроградно и мъртво безвремие.

Снимка на Градския часовник: Станка Бонева

Фарът

Светла Велева

Светла Велева е работила като медицинска сестра. Има издадени книги за деца и възрастни – стихове, епиграми, афоризми, апеви. Член е на Сдружение на писателите Варна.

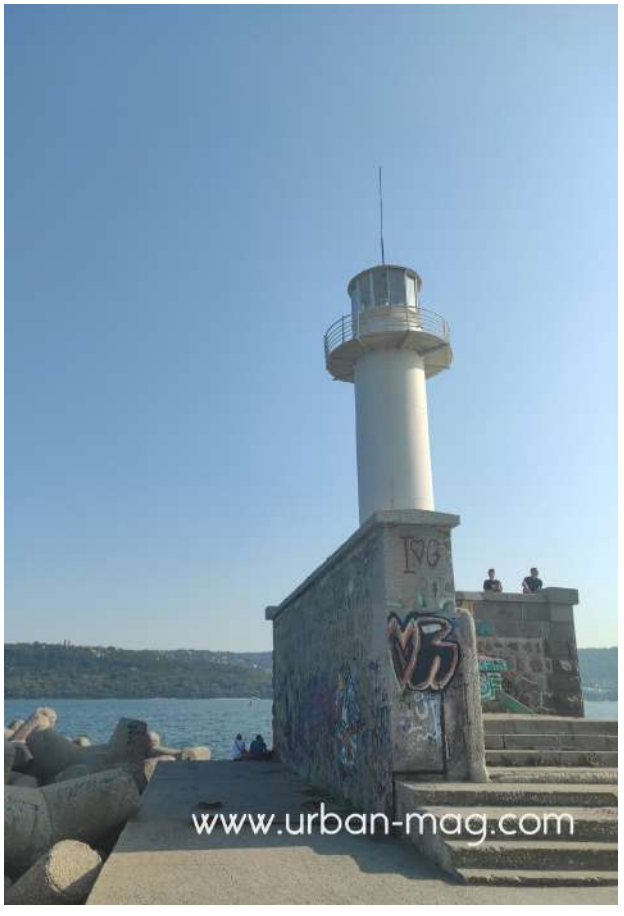

Стои си там красив и строен
в мъгли и бурни ветрове ,
защото чувства се достоен -
той стожерът е на море.

Дежурен, винаги на смяна -
за корабите стар другар
и не напразно се захванал
надежда давал и успял.

И само чайките му дават
поне частица топлина ,
разперили криле го пазят
от пагубната самота.

„Фарът“, снимка Елена Владова

Сенрю и хайку, вдъхновени от варненското ежедневие

Венцислав Бойчев

Венцислав Бойчев е работил като корабен механик. Участва в издаването на първия български морски речник. Има издадени книги със сатира, афоризми, епиграми, басни. Член е на Сдружение на писателите – Варна.

„Варненско ежедневие“, снимка Елена Владова

⁂

беззвездна вечер.
светлината на фара
мига ритмично

⁂

един самотник
търси себе си
в тълпата

⁂

прелива
старият варел
под капчука

⁂

мълчанието
е по-изразително
от думите ни

⁂

случайна среща
премълчаните думи
ни оглушават

⁂

разговаряме
за творбите си
на чаша кафе

⁂

препрочитам
„Старецът и морето“
с чаша дайкири

Николай Събев. „Untitled“ (Ink on paper / Fine art prints)

Николай Събев е графичен артист и бранд дизайнер, базиран във Варна, чиято практика се развива на пресечната точка между изящното изкуство и съвременния графичен дизайн. Като графичен дизайнер е работил за редица рекламни агенции във Варна, както и в местния периодичен печат. Участвал е в Международното биенале на графиката във Варна.

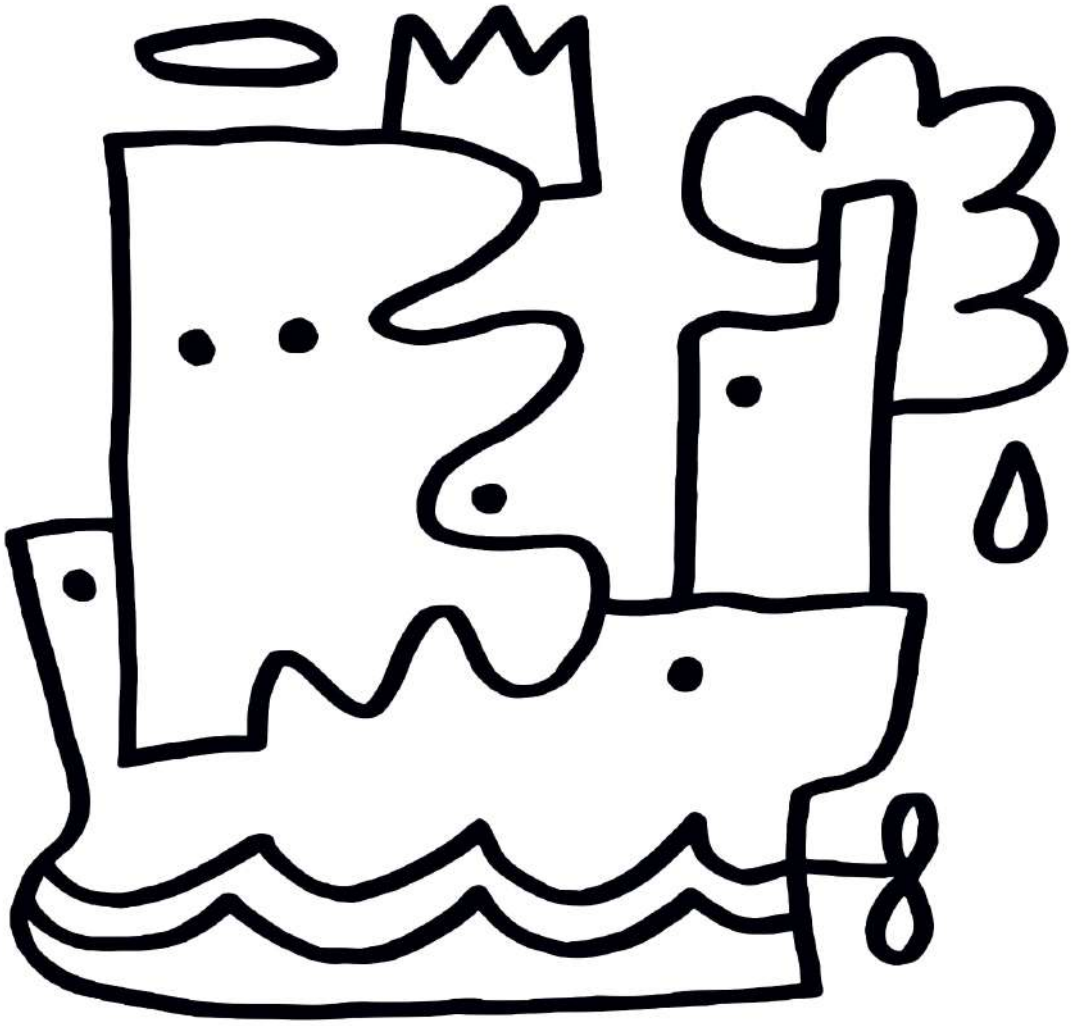
NIKI SABEV

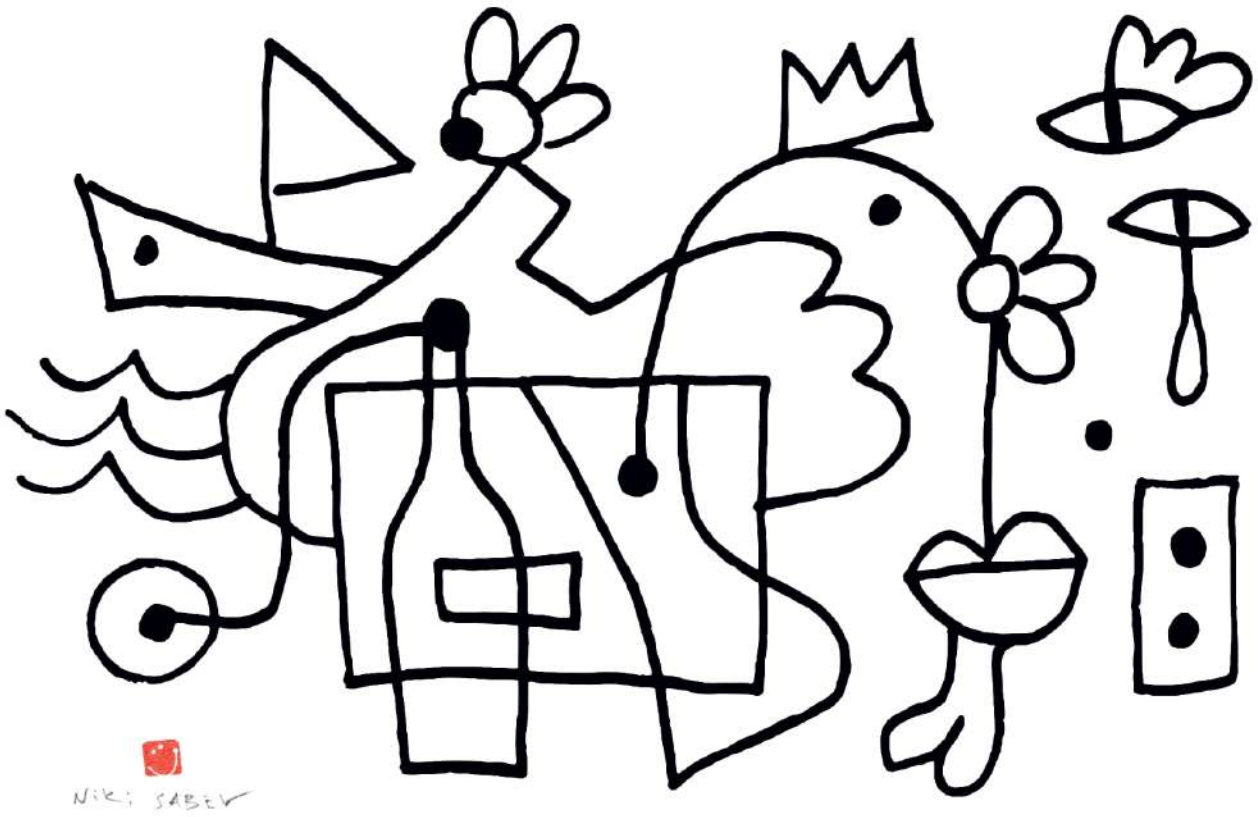
NIKI SABEV